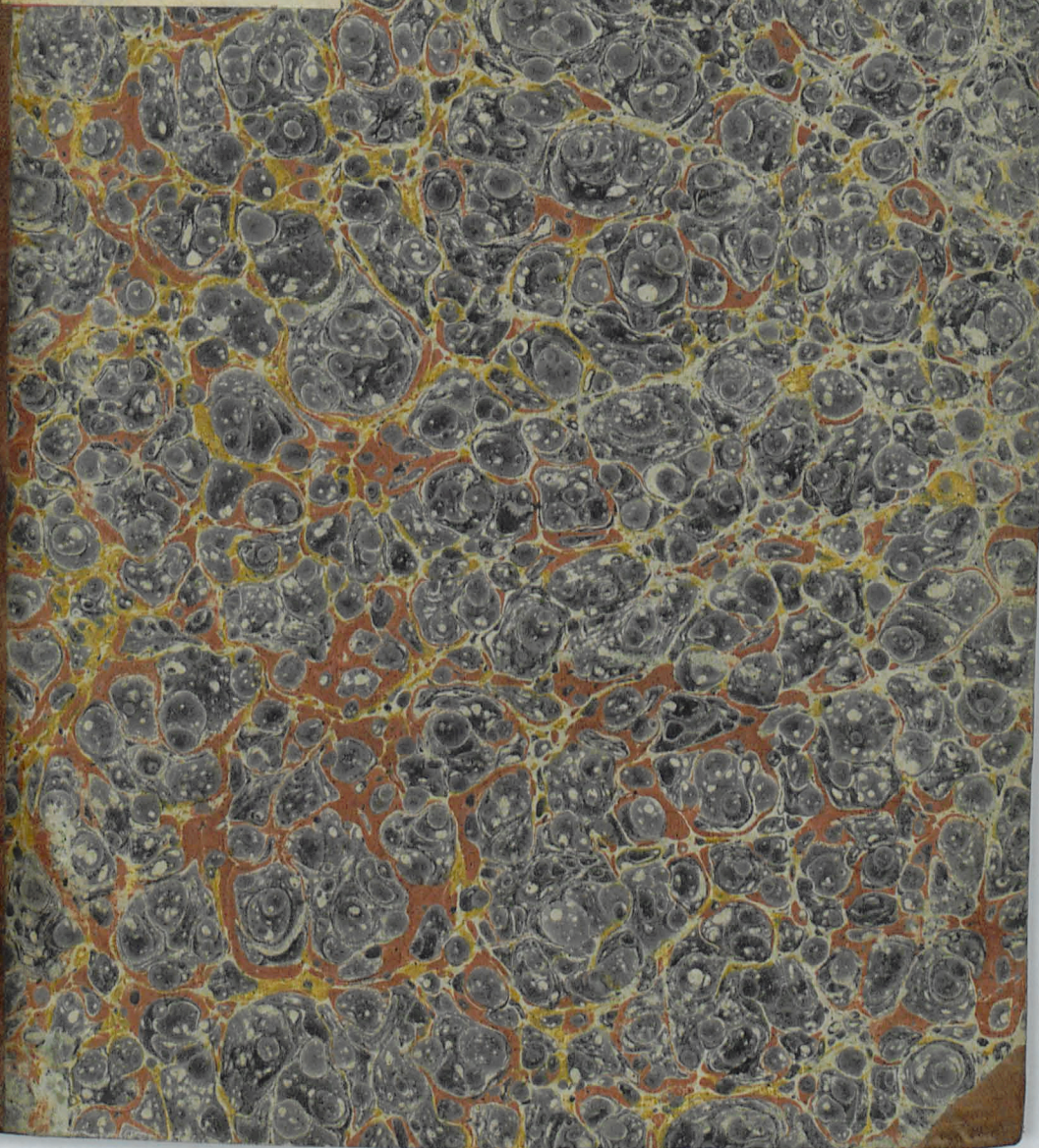

BIBLIOTEKA

Zakl. Nar. Im. Ozolińskich

XVII

1.595

1423.

S=867.

2405

PALÆSTRA^{II.} ORATORIA

2465

Sive

Imitatio Ciceronis, facta per quatuor Orationes in L. Sergium Catilinam; eique additus modus imitandi Ciceronem, & quatenus ex aliquot Ciceronis Orationibus, leuiter aliquis exercitatus, plurimas Orationes deducere possit.

AUTHORE

IOANNE INNOCENTIO PETRICIO,
*Medico, Historiographo, atque in celeberrima
Academia Cracouiensi Oratore
Tyliciano.*

Impensis ex fundatione perpetuâ Generosi
Bartholomæi Novvodvovski, Equitis Me-
litenfis, Ord: S. Ioannis Baptistæ Hierosoli-
mitani, Sacræ R. M. Aulici & Rotmagistri.

CRACOVIÆ.

Per scriptum hujusmodi.
Andrzejki Roman.
3
Ex Officina Typographica Francisci Casarij, Anno Domini 1624.

IN STEMMATA.

S.

C.

P.

S.

B. D.

L.

W.

R.

S.

C.

Non ita luxuriant stagnantia flumina Nili,
 Et septem geminis arua refusa vadis.
 Ut Domus hæc COMITVM, virtutum quam alluit
 Exuperat magnos Marte Togaq; viros. (æquor.
 Quin maior COMITVM quam Nili gloria: Nilus
 Deficit; æternùm sed viget ista Domus.

M. Ioannes Ludouicus Skrobkovicus.

XVII 1595-III

Illmo Comiti ac Domino,

ll

D. STANISLAO
LVBOMIRSCIO

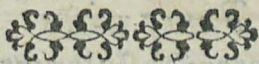
Comiti in Visnicz,

SUPREMO REGNI POLONIÆ PO-
CILLATORI: SANDOMIRIEN: SCEPVSIEN:
Bialocerkieuien: Dobczyen:&c.&c. Capitano.

Ioannes Innocentius Petricius, S. & F.

 NON peccavi, COMES ILLUSTR:
etiamsi ad magnitudinem Tuam cū
leuiori hac opellâ diu antea resistens,
nūc tamē velut magnâ temeritate in
eius solem prodeō. Nam & preciosa
videntur que tholis vestris appenduntur, & mihi non
integrum fuit, alium huic libello quàm Te patronum
adoptare. Armorum in eo strepitus, turme Tue mi-
litares, bellum Turcicum, & Tu qui reddita pace nos
iam exarmasti, armatus adhuc es: ista nonne nisi in
Tuum poterant venire nomen? Quanquam, ne er-
ra, non imago hic perfecta rerum à Te gestarum, sed
reducto aliquantum velo, tanquam in tabula reue-
latur historie parerga. Honor te alius annalium, non
hec breuis scriptio manet. Illic te cum omnibus Tuis
virtutibus non minorem omnis posteritas suspiciet,
quàm presentes miramur: hic neque ex integro, ta-

men velut ex veterum instituto separatim sola Tua
tangitur fortitudo, solus monstratur triumphus.
Etenim quamuis non minorem ceteræ Tuæ virtutes
mereatur laudem, ignosce tamen, si magis animis in-
sedit nostris, salus publica & patria per Te seruata.
Nam & tuis in oculis non prius victoria quam mors
stetit. Vidimus hanc passim in sagis vestris triūphan-
tem. Audiuimus è proximò funera duorum Ferdi-
nandi imperatorum, neq; longo sanè interuallo totidè
Ducum nostrorum casus sensimus; nescio & Tu si ci-
to non vicisses an non eodem periisses fato. Hoc igi-
tur nunc in Te miramur, hoc narramus & nobis gra-
tulamur, quòd non errauimus, sed Te elegimus, qui
solus vinceres, & quicquid longi odij furor in Te &
nos instruxerat, felici cōgressione consumeres. Agno-
scimus sanè per omnia vim & regimen Numinis, sed
Te quoque eidem admotum sensimus, atq; Deus hæc
quidem omnia nobis prestitit, Tu tamen ei manus
commodasti. **Quamobrem COMES ILLVSTR:**
quanquam in transcurso ac de uia, tamen hic litatum
est virtuti Tuæ, neque fas erat, quicquid Tuum
esset, velut facultates patrimonij Tibi paratas alteri
relinquere. Equidem res minus magnitudine Tua di-
gna est, quâ saltem interea si deuote Tibi mee men-
tis testimonium reliquero, promitto, quicquid posthac
fecero, minus ignosces mihi.

ORATIO I.

Panegyricus

SIGISMUNDO VLADISLAO PRINCIPI:

Ad imitationem Quarts.

Ideo VLADISLAE PRINCEPS
immensum quoddam & infini-
tum aduentu Tuo exoriri gau-
dium: video triumphum & a-
dorem Tuam militarem, no-
uis circumfusam per regnum
resonare palilijs. Est nimium
nescio quantum iucunda om-
nibus, & dulcis victoriae Tuæ

memoria; sed per deos immortales, cum pericula Tua
reuoluimus obliti latitiæ, pro Te adhuc in securitate
timemus, & ad publicam querelam reuocamus inusita-
tam Panegyrim. Nobis quidem si hæc conditio vitæ
data est, ut omnes labores, omnes difficultates & peri-
cula pro Principibus perferamus, magis expediebat ut
moreremur pro Te, quam ut periclitaremur Tecum,
dummodo fecisse in Te orbitatem patriæ non videre-
mur. Tu es VLADISLAE ille, cuius non fata, quæ

A

Tibi

Panegyricus

Tibi priuati securitatem abstulerunt, non fortuna, magno nomini & conatibus inuidia, non felicitas post experimentum raro deinde secunda, non denique locus is, quo properasti nostrorum Ducum sanguine cruentus, vacuus mortis insidijs atque periculis fuit. Tu Te paruulum statim ex regia cum Patre in campum transfulisti, Tu paternis bellis innutritus inter discursus armorum adoleuisti, Tu proprio discrimine nouas huic regno prouincias quæsiuisti: actum esset de nobis, si pro cōmodo ciuium opus foret semper periculo Principum. An verò hanc Tibi dari sortem à dijs immortalibus optasti, vt amotus ab oculis Tuorum, inter supremos anhelitus, non sollicita absidentium ministeria, non madentia lachrymis oscula, non magnis profundisque suspirijs excussos sæpius amplexus, non denique de Tuo pallente vultu, tristitia ab alijs imitari caduera respiceres? Si Tibi hæc ratio bellorum erat nouum adhuc crimen agnoscimus, quod Te tories ad iniuriam pietatis misimus. Etenim quanquam tollerabilior esse absentium videatur languor, felicior tamē is dolor est, qui cum oculis transigitur, magnumq; habet pietas solatium, quod quem post omnia officia morientem videt, credit se non perdere nisi fato. Quare VLADISLAE Princeps, placeas licet nobis victoria Tua, tamen in timore de Te etiamnum dubitamus, in amore præsentem videntes Te adhuc desideramus, simulq; velut nunc iterum eodem reuertentem retinentes, publica voce oramus: PRÆSTA nobis eandem fidem

11

SIGIS MVNDO VLAD: Principi.

dem qua Te periculis credidisti. Nam primùm sperare debemus, à Tuis auspicijs errare non posse victoriam: deinde si quid obtigerit, æquo animo paratoq; moriemur. Neque enim Tibi aut morte persolui potest, à quo habemus vitam, aut vita sola referre fas est, cui debemus mortem, cum sæpe etiam à bonis ciuibus ea contingat gratia & malo principi. Quod si tamen Te rapit in aciem, aut ista persuasio, vt audacissimum & fortissimum facias Tua præsentia & exemplo militem, aut illa dulcedo gloriæ quæ domesticis incitamentis animum Tuum assidue inflamat & erigit, cum mater ex Tuo pectore Constantiam, soror ex vultu & indole, qualis aliquando strenuus videri adspiciq; soles, fratres ex tuis manibus exemplum, deniq; ex toto Te, an iam à sua disciplina maturueris virtuti prospectat senex Pater? Quicquid horum est, si non inuides, ijdem erunt stimuli nostri, & istud insuper accedet, quod Tu etiam à nobis aliquid expectabis: alias, ne ignora, vnū nos timidiores faciet, si Te nobiscum habebimus. Quare VLADISLAE Princeps, differ nunc ardorem istum, quiesce tantisper, circumspice omnes procellas, quæ impendent nisi bene deliberas. Non Te Moschouiticus ille tyrannus, iuri gentium, missisq; ad Demetrium legatis manus iniiciens, non eodem scelere contaminatus populus, spectatum ex contubernio patris pænas suas, non denique illæ Tuæ prouinciæ, ad bellū atque adeo debitam post patrem de se victoriam vocant. Sed exurgit is, qui quantum habet contra omne

Panegyricus

genus humanum irarum, quantum circa se terrorum,
quantum extra maria ac pene terminos solis populo-
rum, totum id in caput trahit Tuum, ac ne qua pereat
belli hora præceps currit. Strepunt arma, tubæ, ferrū.
Mouetur Oriens, armantur, qui vix vnquam tractabāt
arma populi, Valachia insolito virorum equorumque
pondere completur, cæsus illic Zolkieuius exemplar
iam fati Tui spectatur. Id in initum consilium est, vt in-
terfectis omnibus, nemo ne ad deplorandum quidem
populi Poloni nomen, atque ad lamentandam tanti re-
gni calamitatem relinquatur. In nūc VLADISLAEI,
collige omnes spes Tuas, promitte nobis securitatem,
alius exitus affectus nostri est, victorē etiam te sperare
timemus. Primum quod inuitis quoque incurrit in ani-
mos Osmani ferocia, potentia, Tua cum illo iuuenta
velut in supremum discrimen comparata, deinde terra
quam petis sæpius nostrorum sanguine infecta infau-
staque: tum nondum deterisa oculis fortissimorum vi-
rorum ducumque cædes aut captiuitas: adhæc incerti
casus bellorum, sortes hominum: quem deinde scire
mortalium, vtrius nunc euentus, vtrius fortunæ bello
iuuenis permitteris? reediturumne Te aliquando cum
victore exercitu, an vltimum iam prosequentes videa-
mus? Talem vt audis cum gaudio attulit nobis timo-
rem aduentus Tuus: irascimur quoque Tibi, & tamen
ad extremum Te laudare necesse est. Iam enim intel-
leximus solum Te potuisse vincere, qui solus ad hæc
potuisti sic audacter ire. Sed adhuc ego institui VLA-
dislae,

11

SIGISMUNDO VLAD. Principi.

DISLAE, tanquam integrum referre, & de bello quanti intererat Te iuisse, & de reditu quanti nobis constitit Te vicisse. Illud quod Tuæ gloriæ primum fuit prædicam. Ego omnium ciuium voce oculisque Te tanto tamque horribili bello signari ducem iam pridem videbam. Sed illud tantum intra spes suas quemque dicere de Te audiebam, Victor is esset. Cùm tu istud quò nostra vota tendebant repente occupasti, susceptaque sponte salutis nostræ cura, hoc maximum nobis præstitisti, quod Te neque rogauimus. Quo quidem tempore quod iudicium de Te, qui sermones hominũ, quæ libertas precandi fuerit, audi. Commota sedibus suis Turcarum regna Te in bellum vocant: dignus qui eas, & aliquando vt Moschorum mereare. Prouocat rerum alibi secundarum insolentia inflatus Osmanus: Tu ab ipsis Imperatoribus pridem virtutem auspiciatus fuisti. Totus Oriens collatitiam in Te vim comparat: compendiosior tibi victoria erit. Quacunque ratione celeriter Tibi eundum est, antequam hostem acie excedere, quem vix potuimus ad pugnam elicere audias. Video duo in hoc bellum proferri vexilla: vnum Patris cum hoc titulo, PRO TE ET TECVM. alterum Tuum cum alio, PRO GLORIA CRVCIS. In vtroque vtriusque pietatem & gloriam, vim & victoriam agnosco. Ille simul iuuentæ Tuæ innixus, manibus Tuis, patriam, nos omnes, templa atque delubra commendans, eos nunc à Te repetit, quos aliquando ipse sustulit optimus Pater labores PRO TE ET TECVM:

Panegyricus

simul de vtrisque sollicitus, non minus cariores habens
liberis ciues, ipse se etiam parat in pericula, tam pro
Patria & PRO TE quàm TECVM. Tu ad publicas spes
votaque ab ipso admotus, quodcunque deinde tulerit
fatum, putas Te aut bello habere maturam ætatem pro
gloria Patris, aut ingredi maturam mortem PRO
GLORIA CRVCIS. Itaque euntis genua tenens, ve-
xillum apprehendentis manus exosculans, Fortiter (sic
inuicem reddis Patri) mihi nunc liceat facere PRO
TE, feci iam TECVM. Neque enim vlla in futurum
timuisti fata, quæ antea solus & cum Patre exploraſti.
Itaque lætus vexillum illud accipis PRO GLORIA
CRVCIS. Equidem habere VLADISLAE videba-
tur hæc Tua tessera, siue eam à longe ostendisses se-
curitatem, siue in aciem misisses victoriam, nisi quod
magis Tibi placeat illud AVT CVM HAC AVT IN
HAC. Vnde viam ingredientē, non equus Te sed tri-
umphalis currus, non pericula sed secunda omnia, non
campus & arena, sed asyllum & triumphalis ara expe-
ctat, quin statim ipsæ Te deorum hominumq; omnes
religiones, omnes sanctitates accipiunt. Ergo macte
virtute iuuenis festina; trophæum istud quod sumpſisti
multorū pridem est gentium spoliis onustum: festina;
maiorē multo nunc fortunam sequeris Crucis, quam
audisti in Cæsare: festina; illud Tibi nunc cœleste car-
men & omen præit, HOC SIGNO VINCES. Ita Con-
stantinus ille Maxentio terrorem supremumq; fatum
daturus non ipsum prius quam toruos & truces eius o-
culos

11

SIGISMUNDOVLAD: Principi.

culos hoc signo fregit. Et vero VLADISLAE Princeps omen Te hoc prius an regnum defecerit vide. Si intra limites ac velut domesticæ fortunæ sinum constitisses, vbi plurium exempla & incitamenta circa Te fuissent, minus fortasse nobis mirum fuisset etiam si inter maxima retulisses nihil victria minus, nunc illud Te consecutum esse scito, quod ita communem gloriam sicut regnum egressus es. Habuimus enim Te quoque in Moschouia, sed cui ab aduentu Tuo & male antea cum Patre experta fortuna non aliud superfuit, quam vt statim timeret, quæ quantumuis potens vix ab aliquo timebatur. Intellectum est quantus in Valachiam ire debueris, cum maior redire non posses, præsertim ab illis tumulis, à quibus luctus tantum & continua funera numerabamus. Vidimus sane vt multis rerum secundarum gloria contigit, vt ex Valachia præter Te iam diu nulli: illud non vidimus, admirabilius in aliquo an in Te fuerit, immensam illam barbarorum vim quod tam cito parua manu viceris an aggredi ausus fueris. Nam istud confitendum est, quod Te & tunc extra hominum sortem putauimus, cum extra regnum esse audiuius, & nunc non magis quenquam supra Te nouimus, quam antea supra Osmanum vidimus. Irem VLADISLAE Princeps virtute Tua colligenda per omnem Valachiæ limitem, perque illas qua fuit Nester ripas, nisi iam & gloriæ Tuæ nihil sufficeret quæ omnes excessit limites, & victoriæ nihil deesset, quæ ipsos impleuit fluuios. Relaturum me
fortasse

Panegyricus

fortasse sperasti, illam immensam hostium Tibi succumbentium copiam, illum eorum gemitum, vulnera, cades, morientium lapsus? Ego verò contra alia referam. Ablata ab hisce hostibus est Asia, occupata magna pars Europæ, correpta Pannonia, concessit in prædam Bithynia, Thracia, Syria, pressa obsidione Vienna, nos quoq; in communi regnorum fortuna aliquot castra cum Ducibus perdidimus, iacet adhuc post amissum exercitum Zolkieuius, breuiter totum accipe; Orbem peruagata victoria VLADISLAE in Te tantum stetit. Nunquam hæc breuiori bello audita est maior, cuius si tamen summa referenda est, Osmanum sic viuum sic victum reliquisti, vt eum Turcæ ferre non potuerint. Itaque ita hoc orbi nouum est, vt sit æternum, ita Tibi primum vt sit supremum, ita Poloniæ vltimum vt deinceps ad omnem victoriam sit sempiternum. Quamobrem pro tantis tuis meritis, siue Te vt olim Africanos, Macedonicos, de gentium deuictarum titulis adoptiuo ornare velimus nomine, plus iam ostendis triumphorum quam illorum vnus quisquam habet titulorum, siue ex vetusto heroum æuo, parem virtuti Tuæ comparemus principem, magis Te in tenera ætate miramur, quam aliquis illorum per vniuersam laudatur. Quanquam VLADISLAE quod potest dignum contingere virtuti Tuæ præmium? ego enim etiam de omnium sensu pronuncio. Nam ita mihi salua Republica perfrui cum omnibus liceat, vt cum omnia bellorum & hostium genera Tibi cedunt,

SIGISMUNDO VLAD: Principi.

cedunt ex omni etiam memoria tradita literis virtutum monumenta. Videre enim videor regnum hoc vrbesq; vniuersas, antemurale & propugnacula Christianorum, subito vno incendio concidentia, cerno animo sepultam patriam, miseros atque insepultos aceruos ciuium. Versatur mihi ante oculos aspectus Osmani & furor in nostra caede bacchantis. Cum verò mihi proposui dominantes hinc Veserios, purpuratos Bassas, cum imperio venire barbaros, tum lamentationem matrumfamilias, tum fugam virginum atque puerorum, ac vexationem sacrorum & religionum, perhorresco. Et quia Te pro nobis contra hæc omnia intrepidum misisti, magis etiam nos amasti quàm voluimus. Etenim cum inoffenso victoriarum cursu, illinc superba Asia, hinc minax Europa, inde Pontus, atq; immanium animorum duratrix palus Mæotidis, quicquid vspiam ferorum atque immitium populorum haberent effunderent, quis in ista ire alius potuit, nisi ille qui simul pro nobis paratus erat & mori? Vis enim VLADISLAE scire, quando barbari nos, coniuges, liberosq; nostros trucidare, quando singulas vniuscuiusq; domos, atque vniuersum regnum delere, quando in vestigiis vrbiū atq; in cinere huius deflagrati imperij consistere decreuerant? totum accipe, vbi Te primum sustulissent. Nisi fortè Cæsar Osmanus mitior cuipiam visus est, cum suam sibi per galeam suprema oscula dātem, simulq; ac si periurum manantemq; cruore per somnum vidisset, metu & illecebris pendentem seque

Panegyricus

retrahentē mulierem complexu excuteret: cum iisdem
terroribus nocturna quiete à patre suo agitato, ad Te
tamen properaret. Cui quæ similis audita est obstina-
tio: quale tunc initum erat delendæ Reipublicæ confi-
lium? Bellum ille non ante suscepit quam se in rabiem
colluctantis fati exercuit. Atque illo tempore hic Mu-
stapha patruus eius serio eum à proposito dehortatus
est, & latis constitit fuisse complures, qui cogitationi-
bus eius obuiam ibant dissuadebantq; bellum, sed ob-
stinatione & furore iuuenis correpti, suo exitio cætero-
rum quoq; consilia & voces consumpserant. Igitur fe-
rus & immanis dum ad evertenda fundamenta huius
regni exoneravit classibus maria, iunxit Asiam Euro-
pæ, compulit in vnum regnum vniuersum orientem,
attribuit nos trucidandos Thracibus, Epyrotis, Bulga-
ris, Illyricis, cæteros ciues interficiendos Valachis, vr-
bes inflammandas Ianissarijs, totam Poloniam vastan-
dam diripiendamq; Tartaris, quia Tu VIADISLAE
obstitisti, primum se Tibi inimicum fecit. Scimus pro-
fecto quantum nobis præstititeris, nam & illud nemini
dubium est, quod voluisti, non expectasti Patrem
quod non timuisti, non expectasti parem exercitum
quod Te strenuè gessisti, cito cum victoria redijsti. Sed
quid ego hæc recolligo, quæ magis in reditu Tuo emi-
nere video? Omnia Tecum restituta, recreata renat-
sunt VLADISLAE, & quod oculi beneficiū faciunt
cum Te aspiciamus, pugnam Tuam reuocamus, reuo-
camus, atque in Tuo vultu videmur Osmanum videri
per-

pereuntem. Omnes Te omni lætitia, omnium ordinum homines, omnium denique ætatum accipiunt. Seipsum virtuti Tuæ obuium triumphus effundit. plena sunt itinera, pleni omnes aditus Tui accessus & viæ. Etenim quamuis iam diu à Te maius quiddam annis Tuis accipimus, nunc tamen hoc summum fecisti, quod non statim credidimus. Vnde in aduentu Tuo, & ad ea quæ in nullo vidimus, desiderauimus oculos, & ad ea quæ in Te vidimus, desiderauimus fidem. Nemo iam studio suo par est ad Te mirandum, nemo animo suo Tibi ad gratulandum. Omnes dii immortales, quibus gratijs, quibus studijs, quibus gaudijs circa vestigia Tua consistunt? Quid ego hic laudes in Te Patri Tuo factas cõmemorem? qui ita Pater patriæ est, vt Tuus, cui iam tanto amplius per Te, quod sibi filium, nobis Parentem protulit Parentis nomen accreuit. cuius in Te non imaginem tantum vultus, sed magis mentis quæ æterna est agnoscimus, illamq; præ alijs ab omnibus gentibus laudatam fortitudinem: nam quamuis nunc non omnes virtutes proferre potes, illud tamen de Te scimus, quod de omnibus didicimus, Vbi vna virtus est, illic omnes adsunt. Pari studio ex lætitia in vota effusi, ad Tuos conuertimur, illudque præcipuum precamur, vt nos sic ament Tui fratres omnes, quomodo Tu: neque enim ipsis virtutem Tuam in exemplum dare necesse est, quibus eadem est domus, par indoles, & ante omnia quod Tibi ipsi profuit optimus Pater. Sed reliquam adhuc nostram lætitiã vide. Omnis a-

Panegyricus

dest ingenuorum multitudo etiam tenuissimorū. Quis est enim cui non hæc templa, aspectus vrbis, possessio libertatis, lux ipsa, hoc deniq; Patriæ solum sit iam dulce atq; iucundum? Operæpretium est VLADISLAE militum quoque studia cognoscere, qui inter victrices Tuas aquilas læti comemorant, quis sudores tuos hauserit campus, quæ refectiones Tuas arbores, quis somnum cæpes exceperit, quoties stationes circumiisti, quoties vigilias obiuiti, nihilque illis imperasti, nisi quod cum ipsis antea didicisti. Sed quid ego huiusce ordinis homines commemorem, quos priuatæ fortunæ, quos communis Respublica, quos deniq; libertas ea quæ dulcissima est, lætos ad Tuum conspectū velut salutare numen propellit. Te paruuli noscere, ostentare iuuenes, mirari senes, omnes ultra quam visus agi potest, vultum tuum prospicere, quarere, sequi, licque ex eo accipere victoriam quasi vitam. Nemo enim est tam fortuna tenui, qui non illum ipsum fellæ, atque operis & quæstus quotidiani locum, qui non cubile ac lectulum suum, qui deniq; non cursum hunc otiosum vitæ per Te iam feliciorum magisq; iucundum habere videatur. Quæ cum ita sint VLADISLAE, ista in aduentu Tuo facimus, amamus & debemus, eoq; putamus Te & amari magis, quia satis non possumus, & amari minus, quia is affectus maior putatur, quam Principes amare, principibus debere. Habes ciues vniuersos ex plurimis periculis atque insidijs atque ex media morte Tibi deuinctos cum liberaisti.

Omnes

SIGISMUNDO VLAD: Principi.

Omnes ordines mente, voluntate, studio, virtute, voce, beneficium Tuum profitentur, quod nec debere sufficiunt. Erepta ex facibus & telis impij tyranni patria communis, Tibi se, Tibi vitam omnium ciuium, Tibi aras penatium, Tibi omnia deorum templa, atq; delubra, Tibi muros atq; suarum vrbiu[m] tecta debet. Præterea & nos vitam Tibi nostram, coniugum & liberorum animam, fortunas omnes, sedes, focos, deniq; vt nihil Tibi à nobis referri posse scias omnia debem⁹. Habes ciues omnes, omnes ordines, vniuersum populum Polonum suis in Te officijs certantem, quæ quãuis in Te consumpserit, Tibi tamen omnia debebit. Sensimus nunc quantis laboribus fundatum imperium, quanta virtute stabilitam libertatem, quanta deorum liberalitate auctas exaggeratasque fortunas, cum prope iam collapsæ fuerint Tu nobis restitueris, hoc tamē non sensimus, vt paria rependamus, an Tu quoq; nos aliquando in eo possis facere felices, neque enim vquam aut Te sic amare sciuimus aut Te sic amari meruimus. Atq; ego inter circumfusas Tibi vndiq; gratias, & innumerabiles populi voces, id egi quod ille qui Xerxis enumeraturo copias, postremam eamq; minimam partem explicuit: ita quod quidem in omni gratia primum sed omnium minimum est, satis tamen explicare non potui, quod debemus. Nunc antequam finem faciam, patere adhuc Te VLADISLAE in Regiam Tuam comitari. Ego tantæ venerationis Regum domos, quantæ olim triumphales veterum fuerant esse

Panegyricus

scio: in quarum atrijs expressi cera maiorum vultus,
dispositusq; inter suffixa hostium arma & spolia totus
in oculis stabat quicumque fuerat familiae populus. Et
vim facti pridem nosti, scilicet domus ipsae intrantes
admonebant domesticae gloriae, exprobrabantque im-
belli domino illum quem incoleret alienum esse triu-
phum. Sed nullum Tibi VLADISLAE periculum
est, vt Te intrantem regiam maiorum ornamenta co-
arguant, atque Tu incurrentem vndique in Tuos ocu-
los maiorum splendorem obnubas. Vides illic AV-
DACES; Tu iam reddidisti: vides IUSTOS; Te ad
exemplum istud composuisti: vides PVDICOS; hoc
adhuc in tenera aetate habuisti: vides PROBOS; istud
à Patre hausisti: vides MAGNOS; nihil nunc paruum
attulisti: vides AVGVSTOS; id in Sigismundis me-
ruisti. Sic enim istud ab illis caput, vt nunquam defie-
rit, sic non desit vt semper processerit, sic processit vt
ex TERTIO in Te fluxerit; sic fluxit, vt nunquam talis
deficere possit, qualis Tu es, & quales olim erant For-
tes, Felices, Optimi, Maximi. Quanquam haec nomina
ita iam sunt vestra, vt qui ea nunc memorat, non minus
aliquam virtutem designat, quam aliquem SIGISMVN-
DVM, sicut non minus Patri Tuo accessit, vt sic TER-
TIVS SIGISMVNDVS, quam vt sit TERTIVS
AVGVSTVS; quamuis nulla ipsum nominat virtus,
quia pariter possederunt omnes. Quare VLADISLAE
Princeps, infer inter Tuorum imagines triumphum
Tuum, admittunt Te in sua gloriae partem maioris Tui,

SIGISMUNDO VLAD: Principi.

ipſi Te ſecum futuris ſeculis loquendum tradunt, Tibi noua atria & propylea parant, quæ implere ſpolijs hoſtium, atque diſtinguere virtutibus Tuis poteris, ex omnibus modo quæ Tecum affers ſit maximum illud, Ne deſinas. Te verò SIGISMUNDE PATER, pro Tuo beneficio, quo inter alia id à Te retulimus, vt nobis Dux eſſet filius Tuus, pro Tua pietate, qua nuntanti patriæ, quot habes filios, tot iam promittis manus, pro Tuo amore, quo ſic vnum amaſti, vt ipſe ires tanquam in acie omnes habuiſſes, pro his inquam rebus omnibus, & pro Tuis alijs ſingularibus meritis, proque hac quam agnoſcimus in conſeruando Regno Tua diligentia, quibus Te laudibus, quibus gratijs conueniamus? Totum id Tuum eſt quicquid diximus, neque nunc minus ſuam filius ad Te gloriam quam arma refert. Fuerit iſte ſuus ardor, fuerit propria virtus, meminit tamen quo ſub Magiſtro militauit, neque ad tantam gloriam illi tam citò peruenire licuiſſet, ſi ſub Te tardè cæpiſſet. Scimus quantum alibi Tua præſentia iuueni profuiſti, ſed etiam Tu hoc à nobis ſcito, quod & nunc cum eo fuiſti. Dum enim te laudamus, dum Tua facta memoramus, dum Te iam ipſum venire dicimus, filius ad Te reſpicit, pugnat, properat,

V I N C I T.

ORA.

ORATIO II.

De victoria reportata ex Turcis,
eorumq; potentia.

Ad imitationem Secunde.

Andem aliquando, Quirites, Turcicum tyrannum concepta iam diu in nos odia voluentem, factu tonantem, concrepantem iras, nobis atq; toti orbi occasum minitantem, ad Bosphorū suum vel pepulimus, vel eiecimus, vel tota vi ad nos connitentem regno exclusimus. Abiit, profugit, excessit, euasit. Non tantus iam horror à monstro illo atque prodigio generi humano comparabitur. Atq; is quidem ipse velocior quam profugus alius ex bello, primus domum suam fugam & nuntiū tulit. Nō iam ne maria copijs absorbeat, terras exercitu deprimat, solem iaculis surripiat, mundum captiuum trahat pertimescimus. Ferrum ille exhorruit, cū vix ex sanguine suo emerit. palam nunc cum hoste nō fabula bellum gessimus. Sine dubio perdidimus hominem magnificeq; vicimus, quod amplius sex annorum apparatus minus bimestri victoria sustulimus. Quod verò nusquam machinæ admotæ, quod non inducti

De victoria reportata ex Turcis.

ducti arietes, quod non pulsati quassatiq; muri, quod ei manus cōstrinximus, quod ipsummet circumscripsimus, quanto tandem illum mœrore afflictum esse, & profligatum putatis? Iacēt ille nunc Quirites, & se perculsum atq; abiectum esse sentit, & retorquet profecto sæpe oculos ad hoc regnum, quod ex suis faucibus ereptum esse luget. Quod quidem latari mihi videtur, quod quem totus tremor mundi sentit, eum ut venit, vidit; vicit. At si quis est talis, quales complures esse intelligo, qui in hoc ipso in quo exultat & triumphat patria nostra, nos vehementer accuset, quod bellum supra fidem hominum nobis felicissimum & maximum fuga potius hostis quàm sanguine finiuim⁹, non est ista nostra culpa Quirites, sed temporum. Iam pridem cæcus ille in mucrones nostros ibat, iam pridem conatus suos cum antequam nos videret, nuntios de pace mitteret, damnabat. Sed quàm multos fuisse putatis, qui ut tunc si ab armis recessissemus, metu factum fuisse crederent, nos arte bellum elusisse putarēt: ita nunc si ipsum interfecissemus, aut fortunæ quæ plurimum in bello valet imputassent, aut deniq; à nobis magis fortiter quàm prudenter factum improbassent. Ac si regnum nostrum diuturno bello sufficere posse iudicassemus, statim nos Osmano fugam cæde & sanguine interclusissemus. Sed cum videremus, ne gentibus quidē omnibus nostra virtute probata, si ut bella solemus ita ad primum congressum & ipsum sustulissimus, fore tamen ut cōtra iminentia pericula à nemine

De victoria reportata ex Turcis,

iuuaremur, rem huc deduximus, vt semel turpiter vi-
uus fugeret, quàm semper suos mortuus in vindictam
ageret. Quem quidem ego hostem, Quirites, viuum
emissum esse, quàm vehementer reprehendendum pu-
tem, licet hinc intelligatis, quòd illud etiam moleste
fero, quòd parùm comitatus abierit. Vtinam hanc quoq;
nobis famam reliquisset, quòd cum viris fortibus pro-
fugisset. Hali-Bassam mihi eduxit, quem pridem pa-
uentem aciem ad Danubium habuerat. Dilauerum &
alios quos non tam fides aut fortitudo, quam metus
eum deserendi vsq; ad suam fugam tenuerat. Perdidit
viros strenuos, fortes, aut quibus ea gloria erit, quòd
virovum fortium armis manibusq; ceciderint. Itaq;
ego deinceps illius exercitum præ nostris legionibus,
& cum suo Oriente præ ijs copijs quas Horkeuicius &
Lubomirscius comparauerant magnopere contemno,
collectum magis ex gentium fabulis quàm viris, ele-
phantos nobis & camellorum greges, quàm hostes obii-
cientem, mollem, imbellem, pauidum, & stridore
belluarum auras tantum fatigantem. qui emissus nobis
hanc debuit gloriam, quàm ipse per ignota terrarum
vnde venerat sua fuga diffunderet. Scythas quos ad
furta & latrocinia restitisse sentimus, quos iam diu im-
punè toto regno cum ferro & facibus volitare finimus,
latrones Poloniae, depopulatores prouinciarum, mallè
vindicta quàm victoria retudissimus: quos adhuc si
omittimus, si relinquimus, mementote non tam bel-
lum aliquod esse nobis, quàm hanc pacem pertimescē-
dam.

dam. Atq̄; etiam hoc magis timenda est, quod quibus spectaculum fuit fugiens dominus serui non commoventur. Video ipsos assuetos latebris & syluis bellum eludere, in saltibus suis quos vix vnquam armati intrauimus spem ponere, in pernecitate salutem omnem putare, sed tantum iam velocitatis vindicta quantum fuga habet, & quā fugere illi, se qui nos victores possumus. Palam nunc fecimus virtutem nostram. Osmanus ipse pertimuit, profugit, hi quid expectant? Næ illi vehementer errant, si hanc nostram lenitatem diuturnam sperant futuram. Quod expectauimus iam consecuti sumus, vt neq̄; nobis eorum domini pro ipsis obsistere queant. Licuit si voluissimus Osmanum intra paucos dies conficere, licuit fugientem Constantinopolim sequi, atque in sua sede fatigatis subsistere. Reliquimus, dimisimus timentem. Id nunc Tartaris concedimus, eant, illum sequantur, ne permittant miserum per itinera timere, suum hunc comitatum post terga respicere. Demonstrabimus iter, non per pontem quem Nestro imposuerat profectus est, sed in ipsorum sedes versus Mæotidis paludem conuersus. O fortunatum regnum siquidem fædam hanc luem aliquando excusserit, vno me hercle Turca depulso, releuatum mihi & recreatum videtur. Quid enim hic furore & amentia demens intactum intentatumue relinquebat? quid tota Polonia discors, quid mobile, quid debile, quid validum suis artibus non subruebat? quem dolum, quem astum, quas technas, quas fraudes, quod scelus omittebat?

De victoria reportata ex Turcis,

tebat? Quæ Tartarorum incurfio per hosce annos sine illo facta est? quod in regno facinus non per illum? iã verò quis tam varijs artibus potens fuit vt ille? qui alios minis & terrore superbiffimè alios donis & promiffis flagitiofiffimè terrebat alliciebatque. Illud verò quod Cracouix vidimus fædum & crudele fpectaculũ, num ab eius præftigijs & veneficijs abhorrere videtur? fparfa per publicum per latebras humanorum corporum membra, hic manus, illic pedes, alibi nares, digiti, & laniatorum tantum cadauerum informes reliquix. Quid? illa violentia ignium, crebra incendia, eoque ipfo anno duo haud ignobilia oppida flamma abfumta? Nulla non modo Prouincia, fed ne angulus quidem in hoc regno est, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quem ille non aliquo scelere & flagitio peruaserit. Sollicitati fuerunt præmijs facinorosi, miffi in omnes partes nuntij, & quo promptior futura videbatur apud discordes religione perfidia, in Ruthenorum regiones plerique rituum sacerdotes. His imperatum fuit, per vrbes, perque Cosacorum contubernia furtim adrepere, Cosacis Kiiouiam, Camenecium, aut quemcunq; sibi præda legiffent locum elargiri, alijs tributa dimittere, impunitates promittere, denique nondum victum dono dare imperium. Atque vt diuerfa Osmani studia in diffimili ratione perfpicere poffitis, nemo maiori apparatu iraque velut vltimum delendæ noftrorum genti tot excitas fedibus fuigentes aduerfus vnum regnum compulit, nemo ma-

gis anxia spe velut adhuc non suffecturum, tot militantium numerum duceret, tot technas & fraudes ad id bellum contulit. Idem tamen metus & audaciæ simulator, velut aquas & terras populaturus ab omnibus gentibus cum timeret timebatur. Hunc verò si sui isti fuerint milites secuti, si aliquando regno pulsifuerint impurorum hominum fædi greges, ò nos beatos, ò fortunatum regnum, ò præclarum fructum victoriæ nostræ. Iam enim non sunt mediocria Tartarorum latrocinia, non tolerandæ & humanæ audaciæ, nunquam requiescunt à cædibus, ab incendiis, à rapinis, non arma, non acies dirigunt, sed cum nec inueniri, nec resistere possunt celeritate fugæ hostes agunt. Hinc periculum eos iam pridem, timor nuper deseruit, audacia & insolentia ipsis maior crescit. Quod si aliquando aut ad prælium elici, aut saltem alicubi deprehendi possent, auferrent sane prædam & rapinas, at cum cæde sua. Hoc verò quis ferre potest, bellum quiete, quietè bello, periculis securitatem, pericula fuga iuicem eludi? qui mihi distenti carne ferina, inquinati animantium & ciuium sanguine, corpora & terga contumeliæ Turcarum commodantes, iactant spolia & victorias cum hostem nunquam videant. Quibus nefandis contaminatis sceleribus, rapinis, sacrilegiis numen deorum aut instare iam planè aut certè appropinquare confido: quorum vlciscendorum si rationem & viam aliquando iniuerimus, non breue nescio quod tempus, sed multa sæcula beata propagauerimus Reipublicæ. Nulla est

De victoria reportata ex Turcis,

enim natio quam pertimescamus, nullus rex qui bellū nobis inferre audeat, omnia sunt Regis nostri virtute & fortuna pacata, istud tantum est bellum, istud tantum certamen, iste tantum hostis, aduersus quem stat etiam pro nobis regni fortuna & vltiores dij. Hi errantem suisq; latebris iuetum tegi non sinent; si inueniri non potest, deprehendi poterit, quacunque ierit ferro & vindiçtæ iter patebit. Proinde aut quiescant, aut si pacem ferre non possunt, bellum expectent. At etiam sunt Quirites, qui dicunt expectandum nobis fuisse Regem aduenientem cum exercitu. Quod si id tunc cum in castris eramus suadere voluissent, istos ipsos vt expectassent rogauissemus qui hæc loquuntur. Omnia enim videlicet ad expectandum & ducendum bellum abundè habuimus, commeatum, arma, viros, equos, aut simul ac voluimus domo his suppeditabamur. Quid quod quartodecimo Calendas Octobris, cum iam ad virgulta internata saxis, & ad quæ sua quenq; cogebat egestas verteremur, in concionem vocati venimus, pleriq; vix ægra morbis sustinentes corpora coram ducibus stetimus, illuue & squalore enecti, continuis vigiliis pugnisq; confecti, peste, fame, inopia virorum & iumentorum afflicti. Hic deinde tot tantisq; malis oneratus ac obrutus exercitus interrogatus à ducibus, moueri porro loco sterili ac tabe noxio in alium vellet necne? Cum suarum ictus miseriarum dolore mæstum primo silentium obtinuisset, tandem vno animo & voce vna reclamauit, nec ante paruum illum & inopem
collem

colleſm̄ deſerturum ſe eſſe dixit, quam ubi non ſuper-
eſſent qui eum haſtenus tenuiſſent. Itaque non minus
poſtea fortiter manſimus, quàm ſemper dimicauimus,
atque inter extrema malorum id præcipuè timuimus,
ne noſtra potius laſſitudine quàm virtute hoſtis vince-
remur. Quem cùm in dies vrgeremus, cùm obſeſſi in
obſidentem maiorem perniciem verteremus, cùm iam
eum nõ expugnandi modo noſtra caſtra, verum etiam
à nouarum cum Rege copiarum aduentu quem nos
præſentire non potuimus, in eodem manendi loco ſpes
deficeret, breui petentem pacem habuimus. Cùm hæ-
ſitaremus, cùm cunctaremur, interea nuntiatum nobis
à transfugis eſt, colligi ſarcinas, onerari camellos, abi-
re hoſtem, nec facili cuiuſquam coniectura an non po-
ſtea cum periculum abſcepiſſet reuerſurum, præſertim
cum tot millibus caſis, ſubduceretur ex acie ingens ta-
men exercitus, arma, ſigna, & ſuper omnia ex damno
& ignominia factus ferocior iuuenis imperator. Ergo
neminem expectauimus cum per nos tutius finire bellũ
poſſe putauimus. Etenim credo Tyrannus ille, quem
nulla prodigia, nocturnæ minæ, amicorum conſilia, &
cùm Conſtantinopoli moueret, nec trementiſ terræ
monitus ab incæpto in bellum eundi furore tenuit re-
pente veniētis exercitus fama ictus bellum ponere vo-
luiffet? & nos fortaffe pacem faciendo, venientibus
materiam gloriæ præripere voluimus? O conditio-
nem miſeram, non ſolum vitam, ſed & operam impẽ-
dendi pro Republica. Tunc ſi recens exercitus viuis,
armis,

De victoria reportata ex Turcis,

copijs instructus aduenisset, castra castris contulisset, in aciem prodijisset, vno congressu Turcam vicisset; non ille a nobis antea contusus & debilitatus, non pertinaci paucorum virtute obstupefactus ac perterritus, non de spe conatuque deiectus, sed integer ac propè parua nostrae victor manus, nouis demum copijs fractus ac depulsus esse diceretur. Et fuissent qui si hoc prouenisset, nobis non victoriam sed belli moram imputarent, nos non nostra virtute restitisse, sed aliena ope propè ex faucibus hostiũ ereptos fuisse dicerent. Fuisset nobis tanti, Quirites, huius inuidiæ falsæ atque iniquæ tempestatem subire, dummodo à patria grauioris postea belli periculum depelleretur. Diceretur sanè hostis victus esse ab aliis, dummodo in perpetuum quieuisset, sed mihi credite non quieuisset. Nunquam nobis id animi fuit Quirites, vt occupandæ gloriæ causâ eum hostem qui tot funerum ac cladum patriæ causâ fuit, à nemine quàm à nobis victum esse vellemus, sed tamen tam citò vinci non potuisset, atque illud etiam dubito, ytrum magis nobis penitendum fuisset ipsum vicisse, an abeuntem reliquisse. Satis fuerit semel quicquid perfecimus expertos esse: nã enim non idem nobis semper ludus ac iocus cum imperito adolescentulo, affectuum iræq; impotenti, consiliorum impatiẽte, dimicandi rediret, quem diutius militantem ipse euentus instruxisset, necessitas, timor rexisset, & si cætera defuissent hostis docuisset. Illi autem post negatam pacem, si me hercules omnia

contra

contra voluntatem cogitationemq; accidissent, tamen fortunam potius quam repulsam tentare maluisset. Tunc verò cum adhuc multorum annorum apparatus, tot à tergo populos, vel ad trahendum bellum satis habuerit, gratulemur nobis potius quòd bellum cum eo finiuerimus, quàm queramur quòd alios non expectauerimus. Sed cur tam diu de hoc bello loquimur? & de eo bello in quo hostis fateatur se esse victum, & qui nisi discordias & vitia nostra in suam gloriã verti posse sperasset, nunquam de suis viribus tantum præsumpsisset. His qui per nostra latera petebantur, ad quos si deflagrassemus transiturum incèdium fuerat, quibus hæc victoria vix credibilis videtur hostem non ostendimus? quem quidem ego pristino iam illo suo impetu & fortunæ ventis quibus immensum intumuerat destitutum ruere, opprimi que vt à nobis tunc facile potuisse, ita ab aliis quoque nunc posse intelligo. Exponam enim vobis Quirites, ex quibus generibus hominum Turcarum copiæ comparètur: deinde in singulis intestinam pestem ac perniciem detegam. Primum genus est eorum, qui ex gente superstitionibus dedita, hoc vaticinio bella ineunt, tanquam ad ipsos imperiũ totius orbis peruenire esset necesse. Horum hominum spes est firmissima, voluntas verò & causa impudentissima. Illi provincias, regna, imperia, mundum se in vinculis habituros sperant, ea tamen fraudibus inuadere non dubitant, quæ sibi fato deberi putant. Quid verò sibi pollicentur? quæ habent perpetua? quid?

De victoria reportata ex Turcis,

ergo capta nuper Valachia, eamque premente nostro exercitu adeo reliquum sacrosanctum fuit, ut cum ea ipsis eripi non potuerit? an quæ non habent parabilia? errant si amplius suo putant esse incremento locum, vel ex hoc sciant se iam plena & mox recessura fortuna senescere, quod non augeant. Sed hosce homines minime puto pertimescendos, quod aut quæ diuinantur euentu falsa iam esse vident, aut si non vident, magis sua carmina quam arma videntur mihi in aciem laturi. Alterum genus est eorum, qui quanquam idem somniant, dominationes expetunt, orbe se potituros credunt, in summa cum prioribus spe sunt, nouissima tamen sibi ab aliquo Septentrionis populo imminere augurantur. Quibus hoc præcipiendum videtur, vnum scilicet & idem quod cæteris omnibus, timeant, caueant, ab his oris funestum sibi signum consistere sciant, vocari se iam ad implendum fatale præsagium sentiant. Primum omnium, ærumnas, cædes, populationes, excidia, quibus inuicem fatigantur cogitent: deinde magnam iam creuisse præsentis victoria fortibus viris alacritatem, magnos animos, maximam fiduciam. Deos denique immortales, huic inuicto populo, clarissimo regno, pulcherrimæ regioni, pro tot pollutis templis, violatis altaribus, vltro ipsos ad supplicium & pœnam nobis in manus esse oblaturus. Quod si etiam id, ad quod mihi fato destinati esse videntur effugiant, num illi in gemitu tot gentium & populorum quos nefanda tyranni de premunt, diu se non dicam regnare, sed durare possunt
ego
U
se spe.

se sperant? non vident se quamvis ab omnibus relin-
 querentur suis vitiis & inhumanitate obrui? Tertium
 genus est eneruatum, opinione hominum robustum;
 quo ex genere sunt isti laniffarij, vnicum suo quoque
 iudicio imbellis gentis robur. Hi sunt homines abre-
 pti ex sinu Christianorum parentum, fædaque eorum
 superstitione cum militiæ artibus imbuti. Quos ego
 omnes strenuos olim fuisse viros, & fortissimos milites
 scio. Sed iam sunt hi homines, qui insperatis repenti-
 nisque honoribus supra Turcas elati, magis magisque
 superbè & insolenter ipsis dominantur, quàm pro ipsis
 pugnant. Iidem enim honores, quibus abundant, vt
 incitamentum antea ipsis virtutis, ita nunc soluendæ
 eiusdem causa fiunt, torpescuntibus quoq; Principibus
 à quorum olim exemplo, ingens his virtus & audacia
 fuerat. Qui quidem secum etiam ex latebris suis ex-
 tractos Tartaros in eundem metum & formidinem gē-
 tibus ostentant. Quos ego vtrosque in eodem genere
 timidissimorum & fugacissimorum hominum pono.
 Atque ipsos hoc moneo, desinant furere, nubes cohorti-
 um equorumque iactare, id enim iam pridem de illis
 retulimus experimentum, quod tantum instare ceden-
 tibus, contra tendentibus, celeritate se ipsos & prælium
 auferre sciant. Quartum genus est sanè varium mixtū,
 atque turba potius & agmen non exercitus. qui liber-
 tatem nunquam viderunt, tubarum clangorem, armo-
 rumque strepitum inter fabulas tantum audiuerunt:
 qui partim colendis agris, partim gerendis negotijs,

De victoria reportata ex Turcis,

partim aliter sustentare vitam assueti, multi ex agris & ex urbibus in bellum cum Cæsar mouetur iræ cōguntur. Hos ego omnes maius impedimentum bello, quàm auxilium adferre arbitror, quibus neq; in victoria decus vllum est, neque in fuga flagitium, qui vt in periculum veniunt, libertatis ignari vbicunque seruire liceat, orant. Quintum genus est pellicum, spadonum, lenonum, cæterorumque impurorum hominum, à quibus Turcæ diuelli nunquam possunt, quorum consuetudine si quid etiam habeāt ardoris & ferociæ quotidie deterrunt. Vltimum autem genus est, non solum ab oris vnde veniunt, sed etiam à Turcarum spe & perfugio, quorum plerisque toruo vultu, crispo capillo, perustis sole artubus, nudos aut velis amictos vidimus. quorum omnis virtus & belligerandi industria oculis terrendis insumitur. In his gregibus sunt Ægyptij, Syri, Medij, Cadusei, Elimæi, haud paulo mancipiorum meli^o propter feruilia ingenia, quàm militū genus. Hi tam horribiles, tam truces, tam inferno aspectu ac nomine, æstū amare assueti, vix leue pallium ad vitandum solem tolerare consueuerunt. quæ tetra colluies, quomodo sine sanguine iactetur, quomodo pareat videor mihi iam videre. Quid enim sibi isti miseri vellent? num suum secum cælum aut æstum essent in castra ducturi? quem admodum autem sine istis esse nostris præsertim regionibus possent? vbi tecta niuib; terra cælo est similis vbi albescentes circa ora concrescunt anhelitus; quem admodum autem rigentia gelu flumina, concretas i
fata

saxa, aquas, niues, tractare pedibus possent & nisi idcirco
 facilius se rigorem hyemis toleraturos putant, quod
 nudi suas terras perambulare consueuerunt. O bellum
 Turcarum magnoperè pertimescendum, cum hæ ipsorum
 sint cohortes præcipuæ. Conferte nunc Quirites,
 cum his tam præclaris illorum copijs nostra quoq; præ-
 sidia nostrosque exercitus. Et primum Tyranno illi
 præcipiti ac perdito Regem vestrum vbiuis fortem &
 felicem opponite. Deinde contra illam sordidam ac
 vilem gentium colluuiem florem totius nobilitatis &
 robur animo constituite. Iam verò longo vsu exerci-
 tatus miles, duratus omnium rerum patientia exerci-
 tus credo suffecerat isti contractæ naufragorum turbæ.
 Neque verò cæteras copias ornamenta & præsidia no-
 stra cum illius tyranni præda & rapinis cõferre debeo.
 Sed si omisis his rebus omnibus quibus suppeditaba-
 mur, causas ipsas, quæ inter se confligebant, conferre
 velimus, ex eo ipso antequam manus confereremus,
 quàm valde iam ipsi iacuerant, intelligere possumus.
 Ex hac enim parte stabat à maioribus nostris virtute
 partum dominium, illinc rapinæ: hinc clemètia, illinc
 innocentum hominum sanguis: hinc continentia, illinc
 libido: hinc ius, illinc iniuria: hinc religio, illinc super-
 stitio: hinc templorum fanorumq; conseruatio, illinc
 deuastorum pollutorumque piacula. Denique inno-
 centia, mansuetudo, fortitudo, prudentia, virtutes om-
 nes, certabant cum scelere, cum superbia, cum ignauia,
 cum temeritate, cum vitijs omnibus: postremo bona

De victoria reportata ex Turcis,

causa cum perdita, mens sana cum amentia, bona deniq; ratio cum omnium rerum auiditate & auaritia cōfligebat. In huiusmodi certamine ac praelio, nonne etiam si manus viresque defecissent, Di ipsi immortales coegissent à tot præclarissimis virtutibus tot tantaq; vitia superari? Quæ cum ita sint Quirites, quis etiam istud priuatum nostrum bellum, & non publicum nomine omnium gentium susceptum esse dicat? quod ita à nobis gestum est, vt documento orbi Christiano essemus, penes nos ipsos hæcenus causas & fuisse huic prodigio crescendi, & esse adhuc dominandi. At nunc cum tantum nos opponere voluimus, statim illi truces & terribiles gentium inimici ab ipso aspectu in timorem & fugam consternati fuerunt, gladius noster in acie propè cruentatus non fuit, & velut auium examina ad crepitum primum armorum auolauere. Quæ quidem omnia quanta virtute, fortuna, constantia à nobis suscepta, administrata perfectaque fuerunt, altera actione audietis. Nunc illos fugacissimos ideoque tam diu superstites Scythas relictos à suis dominis monitos etiam atque etiam volo. Nostra lenitas adhuc si ipsis solutior visa est, id expectauit ne quis iam amplius ipsis quàm victus patrocinari posset. Quod reliquum est torpere vltra & lacerandum polluendumq; regnum relinquere sopor & ignauia esset. Non ideo arma sumpsimus, vt aliena appeteremus, sed vt nostra tueremur, procul à nobis omnis fuit arrogantia. Proinde si quiescere volent, consulere adhuc sibi possunt: sin verò se

commo-

commouerint, sentient hoc in regno esse fortem Senatum, esse vigilantes ordines, strenuos duces, esse arma, vires, vnde eadem rursus numina, eadem fata, eosdem deos, raptores fœderum experiantur. Atque hæc omnia ita iam ipsis ex proximo imminere video, vt insigni generi humano documento futuri esse videantur, ea sancta ab omnibus credi debere, quæ à se tot per annos violata fuerunt. Quæ quidem breui ipsis affutura polliceor Quirites, fretus multis & non dubijs Deorum immortalium significationibus, qui non procul sed hic præsentibus suo numine atque auxilio ad sua templa atq; vrbium tecta, ad vitam populi sui tuendam vindicandamque hoc tempore adsunt, quos vos Quirites precari, venerari, atque implorare debetis, vt quod regnum pulcherrimum, florentissimum, potentissimumque esse voluerunt, illud atrocissimis iam toti orbi hostibus superatis à fœdissimorum latronum manibus intactum, inuictum, & beatum æternum conferuent.

ORATIO

ORATIO III.

De ordine belli gesti in Valachia,
& quæ tunc & ante prodigia
præcesserant.

Ad imitationem Tertie.

Empublicam Quirites, vitamque om-
nium vestrum, bona, fortunas, coniu-
ges, liberosque vestros, atque hoc ve-
tustissimum clarissimumque regnum,
fortunatissimam pulcherrimamque pa-
triam, hodierno die, Deorum immor-
talium, summo erga vos amore, cura, consilijs, auspicijs
Regis vestri ex flamma atque ferro, ac penè ex faucibus
fati ereptam & vobis conseruatam & restitutam esse
videtis. Et si mæsta atque lugubris omnibus est orbitas
& obliuio (quod neque mors quicquam tristius in se ha-
beat, & vita nihil secum iucundius societate & memo-
ria adferat) profecto (quoniam in eum fructum nati vi-
demur) esse apud nos posterosque nostros debet in ho-
nore dies is, quo primum ex metu ac timore recreati,
optatam victoriam pacemque aspeximus. Nam nobis
ipsis acerbum funus, templis, delubris, tectis omnibus
funestam noctem, toti denique regno æternas tenebras

obliuio.

12

De ordine belli gesti in Valachia,

obliuionemque depulit. Quæ quoniam à clarissimis ingeniis, memoriæ posterum sanctè collecta, conscripta, conseruataque sunt, vobis quoque iam breuiter exponam Quirites, vt quam magna pericula minimo motu, quàm horrendum bellum, nullo propè tumultu, gestum, confectum, extinctumque sit, vos qui ignoratis & expectatis scire possitis. Principio vt paucis ante diebus mors Skinder-Bassam abstulit, cum iræ & fortunæ suæ, cæso in Valachia nostro exercitu, supremum specimen exemplumque dedisset, iam tum putauimus & credidimus Quirites, vna quoque cum eo bellum extinctum iri. Nam nisi ipse reuixisset, (qui tot funerum & cladum nobis causa fuit) nunquam similia ab aliquo pericula excitari, aut si excitaretur, sine illo duce infirma ac debilia futura videbantur. Cum Osmanus summo furore & infania inflammatus, velut occasione & absoluendæ victoriæ reliquis bellum renouat, id vnum omnes dies noctesque vrget, vt in hoc regno quod iam pridem spe & auaritia inuaserat se quam primum videret iactantem & dominantem. Itaque Capudzi-Bassam ad Alexandrum Valachia Principem præmittit, atque ita vtrique præcipit, vti terrore belli omnibus mortalibus formidinem faciant, si tamen clementiam suam quam vim experiri malle pacem polliceantur: eo scilicet vtrumque consilio, vt inter alios spe pacis, alios timore belli perditos ipse facilem inferret victoriam. Atque etiam nos Ioannem Carolum Hotkeuicium & Stanislaum Lubomirscium, fortissimos atque amantissimos

De ordine belli gesti in Valachia,

Reipub: viros, duces in hoc bellum designauimus, iisq; milites eligere, scribere, centuriones accerere, arma, tela, equos comparare permisimus. Lubomirscius qui omnia præclara atq; egregia de Repub. mereri cupiebat, sine vlla mora ad oppidum Skalam, indeq; ad villam Piatnitzany profectus est, atq; ibi è propinquo ita milites suos habuit, vt inter transactores illos Osmani & ipsum fluuius Nester interesset. Eodem in dies alij milites congregabantur, & complurium fortium virorum priuata pecunia collectæ instructæq; cohortes inducebantur. Mox aduentu Hotkeuicij, quem aduersa valetudo paulum Leopoli tenuerat, in Valachiã traiciunt, locum castris ad Cocimum arcem capiunt, paucisque post diebus eodem VLADISLAVM Principem cum suis venientem copijs accipiunt. Interim Turcæ immenso exercitu appropinquâtes ex itinere ad ipsos literas mittunt, pacẽ in ijs promittentes si ab armis discessissent, & in contrariũ interiectis minis. Atq; literas Viserij nomine & Turcica lingua scriptæ per Veuelliu afferuntur. Cùm verò nonnullis qui in consiliũ vocati venerant, ea prius quæ pollicebantur experiri, quantum bellũ placeret, Ducibus minimè id sequẽdũ videbatur. Etenim si tantulum titubatũ submissumq; esset, animo se hosti duros putabant, quos in illa quoque multitudine seu dolũ seu pacem querent ipsis deesse hoc ipsi quod minarentur videbant. Itaq; ex comũni consensu ad mandata quidẽ apertè, ad literas quæ Turcicæ erant dissimulato intellectu Viserio Hotkeuicij ita rescripti

Et que tunc Et ante prodigia precesserāt.

11

GRATA MIHI EST I. D. T. QVAM EX IN-
TERNVNTIO INTELLEXI IN RESTAVRAN-
DA VETERI REGVM NOSTRORVM AMI-
CITIA AC FORMANDA PACE ANIMI PRO-
PENSIO. AMBORVM NOSTRVM ID MVNVS
EST CONSILIO POTIVS QVAM ARMIS REM
GERERE, VT NOSTER HIC ORBIS PACE
POTIVS FLOREAT QVAM MARTE PERE-
AT. EGO OFFICIO MEO NON DEERO. I. D. T.
VT STUDIVM SVVM ADHIBEAT AMICE
HORTOR. SENSVM LITERARVM I. D. T. QVI
MIHI EXPONAT NVLLVM HABEMVS, ET
IDEO SI QVID COMMVNIS BONI GRA-
TIA HABET QVOD MECVM CONFERAT,
EVROPEO IDIOMATE SCRIBAT. At-
que hoc modo Turcæ elusi, pergunt porro immenso
agmine in Valachiam, vbi cū obuius nemo ipsis fie-
ret, in Cosacorum cohortem centum triginta numero,
quam ab alijs eo tempore ad nos tendentibus longius
populatio extulerat inter Kutnerum & Soltauam inci-
dunt. Educuntur gladij & ab illis & à nostris: acris pu-
gna conferitur; sustentatur tamen strenuè ab illa parua
manu, ignoratur à cæteris. Illic Turcæ diu frustra que
se pro ijs afflictando, desperata victoria, noua sibi sub-
mitti auxilia ab Osmano petunt. Quia Cosacos esse
nuntiatum est, ipse vniuerso cum exercitu aduolat. Se-
ptuaginta eorum ad proximas montium specuumq; la-
tebras profugos, ora & exitus sarmentis atq; virgultis
complens, igni exurit, reliquos virtute & necessitate,
vnum in locum conglobatos, viuos capere nititur. Oc-
ciditur

De ordine belli gesti in Valachia,

ciditur Cur-Bassa, abripiuntur complura Turcis vexilla, & promptissimus quisq; cadit aut vulneratur. Tum Osmanus tormenta circumdare, globos excutere, atq; crebris ictibus deiicere campo hostes iubet. Illi contra plostris se claudere, rotas eorum defodere, terra obruere, pro se ipsis scrobes egerere incipiunt. Quod plus fortasse famę quàm fidei habiturum est, per triduum illa manus tot millibus hominum suffecit. Neq; tamē vi subacti sunt, sed quæsitum noctu effugium disperfos & inuicem vitabundos vt vigilias fallerent in manus hostium tulit. At Cæsar quanquam difficili victoria vehementer perturbat⁹, tamen cupidus visendi qui illi tot per annos opes suas spernerent fatigarentq; omnes ad se adduci iubet. Adducti triginta numero, tot enim à tormentis supererant, prout nulla ipsis cultus affectatio est plerique laceri, aut tantum sagulo leues. Inde admiratio, mox indignitas, ex hac ira animum eius subit, statimque in tentorio suo, ante tribunal suum, ante oculos, ante pedes suos, Ianissariorum manibus traditos, minutim concidere iubet, eoq; adhuc perfusus sanguine ingreditur viam ferus & immanis. Iam hostis in conspectu erat, iam omnis apparatus, iam labor, iam sudor incipiebat, cum ire recta Camenecum, & vacuum vrbiū captiuitatibus insistere, quàm cominus certare pro victoria magnificentius existimans, pontem Nestro imponere iubet. Aguntur publicæ validæ, ferum catenæque ad firmitudinem comportantur: Polonia ipse ante oculos, florentissimæ prouinciæ, populul

bello

Et quæ tunc Et ante prodigia præcesserant.

11

bello clarissimus, sed tamen nisi castra caperentur ob-
stare rursus vltioribus videbantur. Itaq; præmissis
Tartaris, qui longè lateq; populantes infinitum in re-
gno terrorem facerent, ipse ad accipienda castra sub-
sistit. Neque nostris Ducibus ardor & audacia deest,
reddunt subito ostentatum terrorem, & ipsi cum pau-
citate sua egressi castris, paratosq; iam Turcas inuade-
re, conspecti pro vallo inopinato sustinuerunt eo die
miraculo. Ex eo dies continuostriginta quinque simul
oriri solem seq; peti & oppugnari videbant. Nam cum
Osmanus in immensa sua multitudine cõtemnens da-
mnum, vt paucitatem nostrorum quàm primum con-
ficeret, nunquam sibi cessandum statuisset, nostri duce-
re eum atq; excursionibus carpere in summam integri
belli tutius fore arbitrabantur. Multæ igitur artes,
multi impetus hinc atque illinc facti. Osmanus moræ
impatiens, & si paululum adhuc adniteretur, capi pos-
se castra existimans, agmen ad scindendum vallum cõ-
tinuo ire iubebat. Nostri quieti intentiq; cum hostis
rueret, alienam stultitiam securi oppertebantur. Ver-
sus itaque est breui in hostem terror, quem etiam omis-
so priori consilio, & ire in Poloniã irritum, & illic mo-
rari pudebat. Fatigatus quamuis spe deficiente summa
tamen pertinacia hærebat. Et profectò propè etiam
vincentium periculo: cum nos non solum viribus nul-
la parte aucti, fessi & pauciores, recentes copias acerr-
imumq; impetum eius quotidie exciperemus, sed etiã
præter belli mala fame & pestilētia per pecora, per ho-

De ordine belli gesti in Valachia,

mines vulgata clausi magna adhuc vi & multitudinē
hosti suppetente tenebamur. Denique quo ipsa neces-
sitas ducebat, virtute & audacia exitum quærere nosq;
omnes victo toties hosti eripere Duces decernunt. Id
noctu an interdiu faciendum foret cōsultant. Nox po-
tior visa est, cū Turcas pro seipsis incautos neglectis
vigilijs, securitate somnoq; solutos procumbere à trās-
fugis nuntiatnm esset. Itaq; secunda fermè exacta vi-
gilia, datur militibus signum: centuriones eos quid
fieri placeret docent: egrediuntur omnes summa ala-
critate munitionibus; consistunt occulti ad castra ho-
stium. Iam prouisa, parata, instructaque omnia erant,
cū ad signum tantum rem egrediendi attentum mi-
litem, repentē imber ingentibus procellis fusus, prope-
que iam diem continuus in castra redegit. Atque his
omnibus altero die per transfugas Osmanus auditis co-
gnitisque adeo pertimuit, vt non modo voluntatē vi-
ctoriæ, verumetiam spem salutis nuntio illo debilita-
tus atq; timore abiectus proiecerit. Cū trepidaret,
cū teneretur, cū viam aliquam fugæ circumspice-
ret, vnum incidit quod adhuc ipsum tenuit. Aduenta-
bat cum nouis copijs Caracas-Bassa, & tunc in ore ser-
monibusque istorum erat audax, Cæsariq; propter au-
daciam & similem furorem carus. Quo die igitur is
castra tetigit, eumq; aspexit Cæsar, tantam animo spē
concepit, iterumque in veterem amentiam exarsit, vt
statim eum ire, totisq; viribus fortunam tentare iube-
ret. Bassa contemplatis nostrorum castris, tametsi vi-
deret

Et quæ tunc Et ante prodigia præcesserant.

cleret, quantum difficultatis periculiq; in oppugnandis
contraheretur, fortunam tamen suam desiderari quam
fidem maluit. Ille verò summa iam spe victoriæ latu-
ratus solitum edendi morem integrumq; prandiū dis-
tulit, nec nisi victorem se barbaro more atq; in castris
nostrorum canaturum vouit. Igitur Caracas eductis
omnibus copijs, vallum armatis ambit, vbi quisq; cu-
raret disponit. In latus autem Vaierij Palatini Cul-
menis, qua parte tenuis porrigebatur planities in ad-
uersa sylua militem abscondit: alium præsaltare castris
eumq; vbi nostri institissent obliquè cedere iubet, vt
ipse cum prioribus ex insidijs erupens clauderet nostris
à tergo reditum. Postquam sic omnia parata dispositaq;
erant, datur cohortibus signum cornuæque & tubæ co-
cinuere, clamor ingens exoritur, pugnatur vtrinq; ex-
trems viribus, nec vquam in toto prælio atrocioribus
animis. Referunt ex præcepto illa parte hostes pedem:
nostri ignari doli insunt. Ille cum id vidit, detecta fa-
cie strictoq; ferro suis præcurrit, sed in volantia ex ad-
uerso tela temere illatus globo statim tangitur, patefa-
ctoq; per frontem lethali vulnere concidit. Sensit v-
traqua acies casum viri, momentoq; temporis & hosti-
um turbatus ordo, & nostri velut tum signo dato coorti-
gentem cladem edidere. Enimverò tunc Casar vltima
iam spe conatuq; depulsus, obstupefactus & perterri-
tus nostra fortitudine, consilia sua damnare, temerita-
tem execrari, circumspicere finem, cupere iam aliqua
honestè euolare aut conditione pacisci. Ita cum non
modo

De ordine belli gesti in Valachia,

modò furor ille & immanitas qua semper valuit, sed etiam propter vim periculi præsentis ac manifesti audacia qua superabat omnes partinatiaq; defecit. Itaque Radulio Moldaviæ Principi negotium dat, eiq; mandat, vti omni modo pacem nobis persuadeat, cædes, incendia, aliaq; à Tartaris nobis tunc illata damna ob oculos ponat, simulq; spem in sua æquitate, clementia quam maximam Ducibus faciat. Quæ omnia in hûc modum composita, scriptis Vngaricè literis per Veuellium, qui sibi iam antea procurationem rerum nobiscum agendarum depoposcerat nobis redduntur. Ac mihi quidem Quirites, cum pridem manifesta indicia hostis victi atque timore perculsi videbantur, sollicitatio Cosacorum, literæ, artes, doli; tum verò manifestiora ista visa sunt, dolor, oculi, vultus, taciturnitas, sic enim ex prompto illo & alacri factus erat tristis & demissus, sic à cælo hoc & regno auersus, sic ex dolore mutus & taciturnus, vt illum victum esse ac perditum, non modò alij cõiectare, sed se ipse indicare videretur. Acceptis lectisque literis, consultatum fuit de summa rerum quid fieri placeret. Dictæ sunt a principibus viris acerrimæ ac fortissimæ sententiæ, quas denique cum tristior bello fames & pestilentia reiiceret ad pacè transitum est. Et quia hæc antiquis conditionibus stetit, quid tamen tunc adiectum Turcis fuerit exponam. Primum vt pons ipsorum documentum victoriæ, traiciendoque nostro exercitui relinqueretur: deinde vt priores castris decederent. Quæ vtraque paulum disceptata

Et que tunc Et ante prodigia precesserant.

fceptata concessa ad extremum fuere. Ergo statim ma-
 gno strepitu & tumultu castris egressi, nullo certo or-
 dine, neque imperio, cum sibi quisque primum itine-
 ris locum peteret, & domum peruenire properaret, fe-
 cerunt & confimilis fugæ profectio videretur. Atq; hic
 summa prudentia vsus est Lubomirscius noster Quiri-
 tes, vt cum tantam vim ac multitudinē hostium, tamq;
 cito insolentissimos eorum spiritus retudisset, quod &
 bellū atrocius postea rediturū pace absoluerit, & pacē
 faciatus eorum sanguine incruentam patriæ retulerit.
 Nam illud quod faciendum fortasse quisquam putaf-
 set, sine ipso factum atq; tráfactum est. Etenim Osma-
 nus quanquam laceratus ac propè exutus exercitu, ne-
 que occultè surripi, neque impunè eripi potuit, tamen
 securitati patriæ donatus, ludibrio potius suorum quã
 triumpho nostro seruatus est, vt tandem non ereptus
 ex eius manibus, sed datus aliorum feritati & vindi-
 ctæ fuisse videatur. Nunc quoniam Quirites, huius a-
 cerrimi periculosissimiq; belli horrendum ducem vi-
 ctum confectumq; videtis, existimare debetis, omnes
 Turcarum copias, omnem vim ac furorem eorum vnã
 cum ipso concidisse. Quem quidem cum à patria ve-
 stra repulistis, hoc tenete Quirites inter reliquorū ocia,
 inter somnos & libidines neminem iam tantum posse
 in vestram perniciem ardere. Ille erat timendus vnus
 ex omnibus, & tam diu dum viueret. omnia norat, om-
 nium aditus tenebat, tentare, instare, tractare, arte,
 mercede, dolo, amabat, sciebat: erat ei animus imma-

De ordine belli gesti in Valachia.

nis, obstinatio par, à libidine vero eum neq; consiliū
vllum, neq; periculum retinebat. Neq; verò cū ali-
quid mandauerat, confectū putabat: ipse obire, occur-
rere, laborare, vigilare, frigus, sitim, famem ferre vo-
lebat, poterat. Hunc hostem tam acrem, tam paratū,
tam audacem, tam callidum, tam in libidine vigilantē,
tam in proposito diligentem, nisi furori suorum super-
stitem tradidissemus (dicam id quod sentio Quirites)
nondum illam molem belli à ceruicibus nostris depu-
lissimus: non ille Constantinopolim iuisset, non illic
tantulum hæsisset, neque illam eundi in Arabiam abii-
ciendorum conatuū simulatione susceptam viam de-
nuntiauisset, neque commisisset vnquam vt literis, le-
gationibus, inducias, pacem, fædera, aut si quid his a-
mitius est renouassent legati sui. quæ nunc illo sublato
sic gesta sunt, vt his quæ memorauī, pro ipsius furore &
insania abundè nobis iam à Turcis litatum esse videat-
tur. Quod si ille ad hanc diem viuus remansisset, quā-
quam quoad vixit omnibus eius consiliis obuiam iui-
mus, atque obstitimus, tamen vt leuissimè dicam, di-
micandum nobis adhuc cum illo fuisset, neque nos vn-
quam dum ille viueret, Rempublicam tanta pace, tan-
to ocio, tanto silentio à Turcis quietam habuissemus.
Quanquam hæc omnia Quirites ita sunt administrata
vt Deorum immortalium nutu atque consilio, & gesta
& prædicta esse videantur. Idque cum coniectura cō-
sequi possumus, quod vix videretur humani consilij tan-
tarum rerum administratio fuisse, tum verò ita præsent-

Et quæ tunc Et ante prodigia præcesserant.

tes his temporibus opem & auxilium nobis tulerunt, vt
eos penè oculis videre possemus. Nam vt illa omittã,
erupisse multis locis inuētis nouos fontes, aquarumq;
scaturigines, vt terræ motus, transisse de suis locis & a-
libi sedisse ingentes cliuos, cæteraque quæ tam multa
post primi exercitus cladem acciderant, vt ista quæ ap-
propinquabãt, canere Dij immortales viderentur. Hoc
certè quod dicturus sum neq; prætermittendum, neq;
relinquendum est. Nam profectò memoria tenetis
Quirites, Hotkeuicio & Lubomirscio cum Turcis cõ-
fligentibus, quæ tunc damna prodigiaq; nos afflixere
terruereque. Strage villarum pecorumque super ripas
effusi fluuij, plana, edita & secunda quoque eiusmodi ca-
sum sæpius sæuiusque repetito malo inundauerunt;
cælum obscuris noctibus plurima luce refulsit, videri-
que visa sublime ferri per aerem aquila, ardentes faces,
concurrentes columnæ. Quo quidem tempore, cedes,
incendia, & totius regni interitum & occasum appro-
pinquare omnes timuimus, nisi dij immortales omni
ratione placati, suo numine propè fata ipsa flexissent.
Itaque statim cum nihil spei aut auxilij, videremus ad
Deum & vota conuersi fuimus, neque res vlla quæ ad
placandum Deum pertineret ab Episcopo nostro &
populo præmissa est. Hic quis potest esse Quirites
tam euersus à vero, tam præceps, tam mente captus,
qui neget hæc omnia quæ videmus, atque hoc præci-
pue regnum Deorum immortalium nutu atque pote-
state ex hostium manibus ereptum & seruatum esse?

De ordine belli gesti in Valachia,

Hæc enim omnia , illa ipsa nocte qua circumittebatur à nostris Ducibus Turcarum castris exercitus, à quibus etiam tempestate repulsus fuit conspecta, visa, que omnibus fuerunt. Illud verò nonne ita præfens est, vt nutu Dei Opt: Max: factum esse videatur; quod cum supremis appropinquaret, animamq; ageret Hotkeuicius, atq; imperium deponeret, cælo tunc sùdo & sereno, armatus vir medio meridie diu in aere comparuit? quo quidem viso, prospera omnia salutem & victoriam animis nostris concipere cæpimus. Quo quidem maiore nunc orbi documento fuimus, bellantibus cum Deo omnia prospera contingere, experti tantum hostem, à quo alij obruti fuerunt, non modo sine clade nostra, sed ne cum periculo quidem vlllo. Cui si nos restitisse dicamus, nimium nobis sumamus & non sumus ferendi. Ille ille pro nobis Deus noster restitit, ille coronam, ille hæc templa, ille vrbes, ille regnum, ille non omnes saluos esse voluit. Deo nos duce salutem victoriamq; retulimus, atq; ad tantam gloriam peruenimus. Nam illa obstinatio Osmani, illi eius conatus, doli, illæ artes, ille sitiens sanguinis animus, tot annorum apparatus, tot vndique contracti populi labefactari à frangi tam cito nunquam profecto potuissent à nobis nisi tantæ audaciæ consilium a Deo fuisset ereptum. Quid verò, vt iuuenis amens & promptus ferocibus stimulatus a Bernauiio Valacho, acceptisque ab eo decem & aliquot nostrorum captiuus, vt relicta castrorum oppugnatione in terram statim hostilè signa inferre spem

Et quæ tunc Et ante prodigia præcesserant.

spem factam & consilium desereret? id nonne diuinitus factum esse putatis? præsertim cum a nemine quicquam auxiliij, & domi arcendo malo, nihil adhuc pròptum prouisumque haberemus. Quamobrem Quirites, quoniam nihil vobis salute patriæ vestraq; potest esse iucundius, celebratote hunc diem cum coniugibus & liberis vestris. nam multi sæpe honores diis immortalibus iusti habiti sunt ac debiti, sed profectò iustiores nunquam. Erepti enim ex crudelissimo ac miserrimo interitu, & erepti sine cæde, sine sanguine, propè vt dicam sine exercitu, sine dimicatione Deo duce & autore vicistis. Etenim recordamini Quirites, vestra cū Turcis certamina, neque solum ea quæ audistis, sed & ea quæ vosmet ipsi meministis & vidistis. Hausit iam sæpius vestrum sanguinem immitis Valachia, multique illic fortes viri, partim capti sunt, partim interempti. Omnis ille locus aceruis ciuium vestrorum & ducum sanguine redundauit. cecidit postremùm eidem fortunæ Zolkeuius: tum verò clarissimis viris interfectis, lumina regni extincta sunt. Abreptus est & antea eiusdem fortunæ vi ad Mochatzium Ludouicus Rex Vngariæ, ne dici quidem opus est, quanto dolore & calamitate suæ Reipub. Neque deinde Vladislaus Rex noster similem sortem vitare potuit, cui sicut antea secūda fortuna rebus supra vota fluentibus plurimas de Turcis victorias attulerat, ita postea aduersa, destruens quæ cumulauerat ad Varnam omnem eidem victoriarum gloriam, ipsamque vitam abstulit. Atq; illa certami-

De ordine belli gesti in Valachia,

na erant huiusmodi Quirites, quæ non ad delendam Rempub. pertinebant: non Turcæ nullum tunc esse hoc regnum, sed id quod esset sibi esse securum, neque ipsi his in partibus florere, sed a se vim nonnullorum in se confurgentium repellere voluerunt. Atq; ista tamē omnia eiusmodi fuerunt, vt non vniuersa opum & populorum vi, sed plerunque Tartarorum & lanissariorū opera transacta fuerint. In hoc autem vno post hominum memoriam maximo crudelissimoq; bello, quale bellum nulla vnquam barbaria cuiquam genti intulit, hæc lex fuit ab Osmano constituta, vt nulla felix arbor, nihil frugiferum, nihil viuum, nec nisi nudum & aridū solum relinqueretur, tamen ab hisce omnibus malis seruati sumus, & cū hostes nostri tantum ciuium superfuturum putassent, quantum infinitæ cædi elapsum fuisset, tantum autem vrbium quantum flamma obire non potuisset, & vrbes & regnum & nos omnes salui & incolumes remansimus. Quæ cū ita sint Quirites, nullum ego trophæum victoriæ, nullum rerum a vobis gestarum monumentum, nullum triumphi insigne vt alicubi habeatis postulo, præterquā huius diei memoriam sempiternam. In animis ego vestris omnes triumphos vestros, omnia insignia, omnia monumenta condi & collocari cupio. Nihil mutum, nihil tacitū, nihil denique huiusmodi quod inuidiam alicuius prouocare possit tantis rebus par esse poterit. Victoriæ huic vestræ vt gloria infinitæ, ita non nisi animo, qui immensus est, rebus a vobis gestis quæ æternæ esse debent, non nisi

memoria,

11
Et que tunc Et ante prodigia præcesserāt.

memoria, quæ mortem omnem & obliuionem vincit, responderi poterit. Eandemque diem intelligo, quam spero æternam fore, & ad salutem regni, & ad memoriam Principis nostri propagandam. eodemque tempore in hac Repub. fatalem nobis iuuenem datum esse, qui non solum hostem funus & tenebras huic regno afferentem, a ceruicibus nostris repelleret, sed etiam omnes victorias laudesque alterius Vladislai recuperaret, quem tunc demum hostis à Varna in se iterum suscitatum sensit, cum in mucronem eius incidit. Sed quoniam huius belli quod gessimus, non ea est fortuna & conditio ac illorum quæ huiusmodi odiis committuntur, quod nos hostem victum ac perditum emisimus, alij hostes aut interfectos aut oppressos relinquunt, nostrum est Quirites, si nobis nostra hæc moderatio apud hostes prodesse nolit, ne tamen obesse possit prouidere. Quanquam quid iam nobis ab his hostibus noceri possit, non video. Magnum est enim nobis ex alto præsidium comparatum, magna fortuna Christianorum, magnum & terribile nomen nostrum, magna vis conscientiæ, quam ubi hostes respexerint, eadem mala, eadem fata timebunt. Est etiam is in nobis animus Quirites, vt non modo illorum audaciæ cedere, sed prius mortem oppetere, quam maiorum nostrorum gloriam contaminatam esse velimus. Atque id cum ex aliis tum ex eo intelligi potest, quod cum pridem ipsi ad commune aliarum gentium exemplum
legatum

De ordine belli gesti in Valachia,

legatum aliquem vt perpetuum Byzantij haberemus,
exposcerent, non modò neminem vnquam illuc desti-
nauimus, sed hisce periculosissimis temporibus Chri-
stophori Ducis in Zbaraz virtute, fide, prudentia, con-
stantia, ne amplius in posterum eius rei mentio fieret,
obtinuimus. Quamobrem Quirites, cùm neque in
gloria virtutis, neque in honore vestro optare iis quæ
nobis euenerunt quicquam maius potuistis, venerami-
ni Deum illum vindicem huius regni ac vestrum,
ei quæ gratias sempiternas agite, & quanquam
periculum omne à vobis depulsum est,
tamen æquè vt antea fecistis, ad il-
lum recurrите. Is ne vnquam
vobis aduersi eueniat, atq;
vt in perpetua pace
esse possitis,
prouidebit.

ORATIO

11

❁❁❁❁

O R A T I O IV.

De vindicandis incurfionibus Tartarorum; cum iidem Anno 1623. longè lateq; omnia ferro & flamma proterentes Canzugam vſq; progreſſi ingentem populationem edidere.

Ad imitationem Prime.

Vousque tandem Quirites circum oculosque nostros ferox impunitate volitabit Scythæ? quam diu nobis etiã eius insultabit insolentia? quem ad finem sese effrænata iactabit audacia? Nihilne nos ad vrbes concursus hominum, nihil ad sylvas & latebras fuga agrestium, nihil dira vastitas, nihil ciuium, nihil coniugum, nihil liberorum sub ferro aut vinculis gementium ploratus mouebit? Pati id iam pridem patriam nostram non videmus? constrictam ludibriis ac tormentis vesani hostis premi non sentimus? Quid hoc, quid proximo, quid superiore, quid alijs retro annis rapuerit, quousque permeauerit, quot millia mortalium abduxerit, trucidauerit, etiamne ignoramus? O tempora, ô mores! Rediimus nuper ex victoria, terribilem humani generis pestem Turcam compressimus, arma adhuc in manibus habemus: hic tamen venit: venit? imo verò in

De vindicandis incurſionibus Tartar.

ſinum noſtrum pergit, hanc urbem quærit, flammaque
pererrat terram Tartarus. Nos verò viri fortes, dum
iſtud intra pomæria habemus Diui Andreæ fanum, vn-
de olim vrbs hæc iſtaque omnia mendicabulorum ope
ſeruata erant, hoſtem non pertimeſcimus. Procul eum
ferro ſubmouere iam pridem oportebat, in ipſum trãſ-
ferre peſtem hanc qua ille iam diu intra viſcera noſtra
fuit. An verò iniuria Moſchorum ob retentos lega-
tos, atrociffimum hinc ſibi bellum euocauit, nobis Re-
gi que noſtro arma induit: furor Tartarorum cæde &
catenis patriæ perfultantium nullis manibus compr-
metur? Nam illa nimis antiqua prætereo, quod An-
dreas Maſſouius Lithuanorum populationem priuatus
non tulit, ſed penetratis vnus ſua ſponte eorum caſtris
Dauidem Ducem in compèdium vindiçtæ ac hoſtium
manu ſua ſuſtulit. Fuit, fuit iſta quòdam in hoc regno
virtus, vt quod egregium in regibus admirari, id neque
in priuatis deſiderari potuit. Habemus enim que ſem-
per cuique noſtrum affuit, propriam huic regno forti-
tudinem, non deſunt nobis conſilia, neque Regum no-
ſtrorum fortunata auſpicia: nos nos apertè dico Qui-
rites deſumus. Miſſus eſt quondam Tarnouius, vt
Valachorum inſolentia Pokucium vindicaret, null-
mora interceſſit, & illos inde exegit, & in ſuam terram
fugientes proſecutus iterum illic immenſum eorum
exercitum quatuor millibus fudit, fugauit, ſuaque da-
mina & terrorem hoſti reddidit. Pari manu & animo
Ioannes Zamofcius aduerſus hunc ipſum Scytham, al-
quid

De vindicandis incurſionibus Tartar.

quid tum mouentem, antequam ipſum vidit, iu it, impetumque eius in alieno ſolo ita retinuit retuditque, vt diu poſtea nulla arma ac vix nomen eius in hoc regno fuerit. At nos propè viginti annos, venire & abire hūc hoſtem patimur, noſtro tantum ſanguine cruentum. Habemus enim parem maioribus animorum ſpiritum, veruntamen in imo pectorum clauſum, tanquam gladium in vagina reconditum: quo ſtatim inter initia hoſtem inſequi, per paludes & errores ſuos vindicta quærere, vnoque egreſſu extremum illi regreſſum facere oportuit. Venit, & venit vt amplius contineri non poſſit, qui ita in perpetuum comprimi poterat. Cupio Quirites vos eſſe circūſpectos, cupio ad pericula Reip: non præcipites haberi, ſed me iam veſtræ tarditatis tædet. Hoſtis patriam tenet, quòd inter Sanum & Neſtrū terræ eſt Polonorum cadauera tegunt, omnia clamoribus ciuium opem implorantium ſtrepunt, ſpumant decolores cruore fluuij impletiq; humanorum corporum ſtrage gurgites; vada iam ad nos faciunt. Si vos quamprimum ire, ſi prædam, ſi viam hoſtibus eripere, ſi idem exitium in terram eorum vertere iuſſero, certè verendum quoque erit, ne non hoc potius ſegnius à me perſuaſum, quam quiſquā fortius a vobis factum eſſe putet. Verum ego hoc quod iam pridem factum eſſe oportuit, nondum adducor vt vobis perſuadeam, tum denique ad id vos cohortabor, cum iam nemo erit tam improvidus, tam imperitus, tam rerum ignarus, qui nō tutius eſſe id, quam pellere tantū patriā ſeuus reditū

De vindicandis incursionibus Tartar.

hostē fateatur. Quamdiu quisquā erit, qui suo sensu timida consilia vt cauta fouebit, manete in patria: & manete non vt nunc manetis, vt commouere vos loco non velitis, sed vt eadem quæ nuper in Turcam tulistis arma & manus domum retulisse videamini. Etenim num leuis belli causa est Quirites, num non satis iusti doloris? si neque modestia nostra liberi ab eorum petulantia, neque locorum secreto aut recessu, securi ab eorum audacia esse possumus? si violantur, si cruentantur omnia? Deponite iam istam contationem: non quietē habebimus, nisi eam nobis fecerimus: laceramur continuo, morte grauior iam est eorum insolentia. Quam etiam licet mecum recognoscite. Meministis né Zolkeuium ab iis ante annos quatuor, cum componendarū cum Skinder-Bassa cōtrouersiarum causa ad Orininum venisset in castris oppugnatum? num eos tenuit Quirites, non modo inter duos populos pacistractatio diu optata, diu desiderata, diu expectata, verū id quod multo magis est admirandum, si modo Zolkeuius permisisset aperta cædes? Ibat anni duo sunt Leopolim Rex, tum cum vndique conclamatū esset ad arma, & vos vniuersi contra ingruentium vim Turcarum sub signa & vexilla concurreretis, num inficiari potestis, non ipsum per aduersa eorum agmina ac penē ad singulos gradus, obiectos cuneos tetendisse? vnā cum eo regni totius salutem, omnium nostrum fata in discrimine fuisse? Quid? cum iidem Christophoro Duci in Zbaraz Constantinopolim eunti insidias vbique tetendissent? nonné

De vindicandis incurſionibus Tartar.

nonné propè in ore patriæ, ſacrum legatorum ius violaffent, niſi legatus cum delecta fuorum manu, pacificatum eo quo ad prælium modo iuiſſet? Nihil ſuſcipimus, nihil inſtituimus, nihil agimus quod illi nõ modo non turbent, verum etiam impediãt, planeque cruentent. Recognoscite tandem mecum hanc poſtremã populationem, iam intelligetis quanto illi acrius vigilent ad perniciem, quam nos ad ſalutem Reipublicæ. Dico illos nunc irrupiſſe (non agam obſcurè) ductu aliquot flagitioſorum noſtrorum ciuium, quos metus pænarum & ſcelus hinc ad eos tranſtulerat. Num negare audetis? quid cælatiſ? conuincam ſi vultis: illi enim fuerunt quos in comitijs proſcripſiſtis. O dij immortales, vbinam gentium ſumus? quam Rempub: habemus? quo in orbe viuimus? Hinc, hinc ſunt ex noſtro numero Quirites, ex hoc communis patriæ, quæ nos ſimul genuit & aluit gremio, qui de noſtrum omnium interitu, qui de rerum atque adeo Regum noſtrorum exitio cogitant; hoſce nos non ſubito puniuimus: cû hiſ mollior & per dilationes egimus, & quos reos trucidari ſtatim oportebat, eos vt hoſtes haberemus emiſimus. Hiſ igitur ducibus veniũt Tartari, qualibet velut per aperta & inuitantia intrant, extruunt latrocinijſ receptacula, deligũt qui ad eorum excubias maneat, qui prædas agant, dimittunt in omnes partes cuneos. Non iam ex Ruſſia aut illa parte Sani clamorem & fremitum audiuiſmus, ſed hinc & propè vidimus hoſtem, fumus ex incendijs villarum agrorumq; ora & oculos noſtros feriebat:

De vindicandis incurſionibus Tartar.

bat: inopinato quos ſimul veſcentes lætitia, quos ſimul
quietos ſomnus habuerat ad cædem aut vincula rapti:
plurimæ imminētium neſciæ, illuſtres domus lugubres
factæ aut vacuæ, & quicquid ſuperest id tantum feſſus
hoſtis reliquit. Hæc verò omnia nonnè alij nobis fu-
tura prædixerunt? nonnè etiam ipſi præſenſimus? & ta-
men num conſultum iuimus? num vallum alicubi aut
foſſam duximus? num caſtella, num munitiones, num
exercitum vſpiciam oppoſuimus? Quæ cum ita ſint Qui-
rites accingimini: capite aliquando arma: prouocat
hoſtis, expèrgiſcimini. Nimum diu iam demiffis ma-
nibus furorem eius ſpectauimus: ſumite arma quibus
gloria eſt cariffima, ſin minus ſalus; purgate patriam,
liberate eam falſo hoc metu, ne iſta Scythiam eſſe cre-
dat. calamitas hæc non diſſimulari, non ferri, non vltra
pati poteſt. Magna diis immortalibus habenda eſt
gratia, atq; huic ipſi vrbis regiæ & coronæ cuſtodi Sta-
niſlao, quòd hanc tam tetram, tam horribilem, tamq;
infeſtam Reipub: perniciem toties iam effugimus. non
eſt ſæpius noſtra patientia, in aleam mittenda ſumma
ſalus Reipublicæ. Quamdiu circa extrema regni hæ-
rebant Tartari, tam diu hic ſolitudine & reſeſſu nos
defendimus, cum adhuc intra Ruſſiam conſiſtebat eo-
rum populatio aduerſus eorum nefariam audaciã no-
ſtra nos ignota nemora noſtræq; villæ tuebantur: deni-
que quoties petiti fuimus, alieno periculo reſtitimus.
Nūc iam ſuperato Sano vniuerſi petimur, templa deo-
rum immortalium, tecta vrbium, vita omnium ciuium,

11

De vindicandis incursionibus Tartar.

Polonia deniq; tota ad exitium & vastitatem vocatur. Quare quoniam ad id quod præcipuum atq; huius regni fortitudinisque maiorum nostrorum propriû fuit, vos hortari non audeo, hortabor ad id quod videtur esse ad securitatem tutius, ad quorundam opinionem melius. Nam si vos in eorum terram exire hinc iussero, residebit in animis multorum ex discessu vestro orbitas & casus patriæ: sin (quod iam pridem fieri oportuit) in vestro solo vno saltem congressu acerba omnia hosti feceritis, euentu facilia deprehendentur, quæ deliberantibus ardua videtur. Quid est Quirites? num dubitatis me id adhortante facere, quod vestra sponte facere debebatis? Ire vir viros in hostem iubeo. interrogatis me quid spondeam? victoriam: sed etiam si a-pertam mortem, ire tamen suadeo. Quid enim est Quirites, quod etiam finitimos respicere non velimus? cum circa hoc regnum nulli sint, qui non perinde rebus nostris quiescentibus quiescant, ac motis moueantur. Quis autem est hic terror nominis nostri? quæ apud longinquos cura reuerentiæ? quæ nostra in tuendo regno vigilantia? qui illud pacatum & amplissimum à maioribus nostris nobis relictum, sicut accepimus seruare & continere posse non videmur, cum tamen pro claustris & munimentis quæ huic terræ natura denegauit, habeamus ab iis met quibus hæc omnia steterunt, datas nobis manus & arma & in his omnia. Quid verò nuper? cum expeditione Turcica, vacuas Prouincias discessu nostro fecissemus, nonné intetos in occasionem Moschos sen-

simus?

De vindicandis incurſionibus Tartar.

ſimus? quod ego præmitto, & facilè ſileri patior, ne tantum facinus plus quam in literis ab iis acceptis aut exitiſſe, aut nondum vindicatum eſſe videatur. Præmitto odia & inuidiam plurimorum, quæ omnia nobis è proximo imminere non ignoramus. Ad illa venio, quæ non ad rerum ſuſpiciones, non ad interpretationes cuiq; liberæ, ſed ad priuatum noſtrum ruborem, atque ad domeſticam noſtram calamitatem pertinent. Poſtne nobis Quirites huius victoriæ gloria, aut huius ex bello reditus lætitia eſſe iucunda, cum ſciamus eſſe neminem qui neſciat, nobis reducibus læpius iam Tartaros veniſſe? multa libera capita, magnam vim agreſtium, multa millia pecorum abſtuliſſe? ſaluti & incolunitati noſtræ non aliquam noſtram curâ aut ipſorum timorem ſed fortunam regni proſuiſſe? Ac iam iſta omitto, neque enim ſunt aut obſcura, aut dudum commiſſa. Quoties agros noſtros depopulati, quoties vrbes ipſas aggreſſi ſunt? quid profecimus patientiâ, niſi vt plures & ferociores in facile tolerâtes redirêt? Quot verò incurſiones, quas præmoniti parua manu auertere potuimus noſtra negligentia tranſmiſimus? Nihil agunt, nihil moliuntur, nihil cogitant, quod nos vnquâ fugiat: neque tamen pati & federe deſinimus. Quoties iam, quoties iam gladijs ad gladios veſtros hic hoſtis concrepuit? quoties verò in mucrones veſtros incidit? neque tamen eos cruentare vultis: qui quidem cui tandem victimæ ſint à vobis reſeruati neſcio, quod eos in corpore ſædiſſimi hoſtis deſigere non velitis? Nunc

verò

11

De vindicandis incurſionibus Tartar.

verò quæ noſtra eſt iſta quies? ſic enim loquar, non vt affectu commotus eſſe videar, quo debeo, ſed vt admiratione quæ quoq; nobis debetur. Iuimus paulò ante in Valachiam, num omnia quieta & integra ſicut reliquimus inuenimus? Si id rebus adhuc proſperis contingit, quid ſperare debemus aduerſis? cùm victores grauiſſima fuerimus noſtrorum inuidia oppreſſi. Quid, quod diſceſſu noſtro Riga excidit? Quid, quod ciuitates, quas conſtantes & fideles credidimus, ſimul atque proſecti fuimus, in teſtinis machinationibus agitari & conuelli cæperunt? Quo tandem animo id ferendum putatis? Aliæ me hercle gentes, ſi ſe hoc pacto à ſuis negligi cernerent, aliter ſe æſtimãdos vel ipſorum exitio docerent: vos periculo Scytharum non arbitrabimini? Et quamuis ab iis perituros ſe ſtatim cernerent, mori potius non inulti, quam equis oculis id intueri præoptarent: vos cum multorum bellorum euentu & virtute pacata vobis & integra omnia facere poſſitis, dubitatis quorum animos mentesq; veſtra lenitate laxaſtis, eorum conſtantiã hoſtium terrore firmare? Si vobis, vt olim Coriolano matres & parentes occurrerent, atq; vt ſe, coniuges, liberofq; paruos obſeſſos è manibus hoſtium eriperetis orarent, vt opinor etiamſi moriendum eſſet arma caperetis. Nunc vobis patria, quæ communis eſt omniũ noſtrum parens, deformis belli malis occurrit, & iam diu deſeſſa luctu pauoreq; victa, vt ſe ſibi vobisq; ſeruetis orat: eius vos neq; preces, neq; calamitas, neq; veſtra in eam pietas mouere poterit: Quæ

De vindicandis incursionibus Tartar.

etiam Quirites sic vobiscum agit, & quodammodo tacita loquitur. Nullum iam tot annos noui hostem quam Scytham. nullam me fieri sentio, quam Scythiam, nihil propè ultra mei video, quocunq; circumfero oculos, cruenta sunt omnia & euastata. Dedi millies sanguinè: quod adhuc spiro, quod vocem mitto, arma quæ sine viris veniebant id effecerūt. Potuisse vos id à me auertere certo scio: noluisse ne sciam, vosmet facitis. plus mihi vastitatis attulit secunda vestra fortuna quam aduersa: in bello capi non potui, in pace ab hoste non requieui. Quamobrè agite, finite sciam, terranè hostium sim, si me deseritis, an vestra patria, si me liberatis. Hæc ut dixi vobiscum si patria vestra loquatur, nonné impetrare debeat, etiamsi vobis pro ea moriendum esset? Quid, quod toties iam hunc hostem vicistis? quid quod eum ad latebras suas, ipso agminis sono pepulistis? Cælum, syluæ, & inter ignota errores ipsi sapius vobis illos captos ac velut vinctos tradiderunt. Nuper inter inuia adeptus eos Lubomirscius cum ad Piatnitzanum exercitum opperiretur, illâ quam habuit manu prædâ illi & fugam eripuit. Quoties ita in manus venerunt Zbarauis, Iazloueccis, Sieniauis, Koreccis, Strussis? quoties ab agrestium manu fæde pulsî, fugati, cæsi sunt? Sed quam longe id videtur vobis à communi bello & conflictu abesse debere, quos priuati sæpe cum voluistis cæcidistis? Quæ cum ita sint Quirites, dubitatis in modestia nihil spei est, ad arma transire? pacem quæ tot incursionibus violatam iusto pioque bello parare

Refer

De vindicandis incurſionibus Tartar.

Refer inquitis ad alios, & ſi idem quoque illis erit animi, paratos vos eſſe dicitis. Non referam, id quod promptum veſtræ virtuti eſſe debeat, quis tamen ſit ſenſus omnium, vt mecum cognoſcatis faciam. Egre-
dimini ad bellum Quirites, ab hoſtibus liberate patri-
am: ſi ducem expeſtatis, ite mecum. Quid eſt Qui-
rites? ecquid animaduertitis omnium ſilentium? pati-
untur, tacent. Quid expeſtatis ſententias conſultan-
tium, quorum voluntatem tacitorum perſpicitis? At ſi
hoc idem in Ferdinandum Imperatorem, ſi in aliquem
alium amicum populum ſucclamarem: iam mihi hoc
ipſo in loco quotquot adſunt iure optimo vim & ma-
nus intuliſſent. De Tartaris autem cùm tacent probāt,
cùm patiuntur decernunt, cùm quieſcunt ſequuntur,
neque ſolum illi, qui cum illis videlicet in ſingulas ho-
ras capite dimicant ſuo, ſomnum & quietem ſine cura
& metu capere non poſſunt: ſed etiam ceteri equites
Poloni honeſtiſſimi atque optimi viri, quorum & in
laboribus alacritatem, & in vindicta fortitudinem, &
voces in re ipſa perſpicere poſſetis, qui ſibi cauſam &
viuendi fortiter mori, & moriendi victoriam vel pa-
cem putant. Quanquam quid loquor? vos vt ſtatim
pacem ſperetis? vt illam habeatis vt hoſtem a fuga
non redeuntem, vt diu quieſcentem videatis? vtinam
id dii immortales vobis donarent. tametſi video, ſi nūc
pertimuerit, ſi ceſſauerit, quanta vis mali, ſi minus in
præſens recenti veſtro terrore, at in futurum impen-
deat. Sed erit & iſtud tanti, dummodo à tot malis ali-

De vindicandis incursionibus Tartar.

quando respiremus, atque à tot annis habeamus securitatis vnicum diem. Sed ille ne amplius commoueat, vt pertimescat, vt desinat, non est expectandum. Neque enim is hostis est Quirites, quem aut facietas à præda, aut lassitudo à crudelitate, aut timor ab audacia reuocarit. Quamobrem vt sæpe iam dixi proficisci mini: ac si manere iterum vobis erit animus, extra portas egredimini: æquius deinde manebitis, si quem non vultis vt vincatis, eum saltem cui hactenus peperceritis videatis. Sin autem indulgere vestræ laudi & gloriæ vultis, ite, occupate viam, progredimini vsque ad fines, ab his repellite hostem, aut ad cædem suam admittite. Quanquam quid admittatis? quem supra caput vestrum stare sciatis, à quo sæpius fuga trepidum plenum vulnerum ac pauore incidere in portas populum videatis, non fortunam, aut quenquam deorum, sed vos ciues accusantem. quorum dextras impias riuus sanguinis fluentes, inter rapinas humanasque hostias per deorum templa & altaria volitare sciatis. Vos hæc pati diutius potestis? ciues, aras, deum delubra, sepulchra maiorum, pollui, vastari, cruentari? Ite tandem aliquando quo vos iam pridem vestra pietas vocat. neque enim Dij prohibebunt ista, aut propter vos de cælo descendent, illi opem non denegabunt, vos ipsi prohibeatis oportet: ad hoc vestra vos virtus vocat, gloria inuitat, necessitas compellit. Fugatum vos cum Turca dicite Scytham, multiplicare fama victorias, nondum is victus est, si reuerti potest. Obtinebitis istud si vincere

cere velitis quam viciftis. neque enim iam eſſe aut pax ſine victoria, aut victoria ſine certamine, aut certamen ſine congreſſu poteſt. Hic verò quid arma habemus? quid ſedētibus ſpei eſt? quod precium effuſi toties ſanguinis expectamus? cū adeo ſecurus intrat & exit hoſtis, vt neque nos poſt terga ſua reſpiciat. Ad hoc certè ſtudium referri debent, quos quandoque voluptas nobis exprimit labores noſtri, ire per ſyluas & inuia, non ſolum ad inueſtigandas feras, ſed etiam ad conſectandum hoſtem, pati hyemem & tædia non modo ad ſuperandam neceſſitatem, ſed etiam ad comparandam gloriam. Habemus quo referamus illam noſtram patientiam famis, frigoris, ſitis, vigiliarum, quibus nos quandoque inaniter conſicimus. Quantum in iis proficiamus, in caſtris potius quam per deſerta monſtrare poſſumus, vt id quod nullo commodo ſuſcipimus inſtrumentum potius indiſtriæ & virtutis, quam voluptatis aut otij nominetur. Nunc vt a vobis Quirites propè iuſtum timorem deprecet & amoueam, precipite quæſo diligenter quæ dicam, & ea penitus animis veſtris ſenſibusque mandate. Etenim ſi mecum patria, quæ mihi vita mea multo eſt carior, ſi cuncta Polonia, ſi omnis Reſpublica loquatur. Heus quid agis? tunc eum quem timeri ab omnibus gentibus vides, cuius armorum virorumque ſtrepitum, ab Ægypto & Arabia nuper exaudiſti, quem inferentem ſigna propè in patriam vidifti, immanem peſtem, crudelem tyrannū, ferum hoſtem, iterum irritabis? vt a nobis non amotus

De vindicandis incurſionibus Tartar.

à patria, ſed commotus in patriam eſſe dicatur. nonné pacis inchoatæ, non fæderis ac legum, non denique ferocix ac potentix eius meminifſe te oportet? Quid tandem in bellum impellit te? ſpesne victoriæ? at nuſquam minus quam in bello euentus reſpondere ſolet. An deſperata iam pax? at non quàm extrema experiri, prius legatos mitti, conqueri, res repeti, quæ formula pacis cum Turca eſt oportuit? An quod degenerem famæ ac emollitum hoc bello expertus ſis, nihil à tali hoſte periculi times? optandam verò iſtam ſecuritatem, ſi non virtus ignavis quoq; rediret meditatione belli. Multo enim aliter nunc hoſtis ab hoſte edocæus arma & vires moueret, cuius ſola multitudo, ſi non tela ſua in Te ſed corpora iniiciat, obruere te poſſet aut ſaltem diutius illa perire quam tu vincere. An cum mouebis arma, cum bellum inferes, vnum tibi tantum hoſtem deliges, & non cum vtroque ſimul & Scytha & Turca reſtibi futura eſt? His ego ſanctiſſimis Reipub: vocibus, & eorum hominum qui idem ſentiunt mentibus pauca reſpondebo. Ego ſi id contra fædus iudicarem Quirites ſua tueri, quamuis in iniquiſſima conditione aduerſus latrones iſtos nec verbum mitterem. Sed cum ſummi viri & clariſſimi ciues, Sieniauij, Zbarauij, Zamofcij, Tarnouij, & alij ſuperiores cõplures toties eos fugando, occidendo, fædus non modò non violarunt, ſed hoc ipſo ſibi & regno firmius reddiderunt, certè non erit verèdum nobis ne quid tam graues toti regno latrones coercendo, inuidiæ violati fæderis incurramus.

De vindicandis incurſionibus Tartar.

mus. Quod ſi ea maximè impenderet, ita tamen exiſtimauimus, vt crederem iura fæderis ſeruari ijs non debere, qui ipſi non tenuerunt. Quamquam nonnulli erant, qui aut ea quæ imminere non videbant, aut ſi videbant diſſimulabant, qui mollibus hiſce ſententijs bellum Turcicum adduxerunt, leuiaq; Tartarorum latrocinia impune transmittendo grauiora prouocauerunt. quorum ſententiam ſecuti multi, non ſolum improuidi, ſed etiam cauti, dum bellum verebantur, pacem amiferunt. Nunc ſi inſigni clade à vita fortunifque noſtris Tartaros amouerimus, neminem exiſtimo tam imprudentem fore qui non intelligat, aut captam amicitiam tenuiſſe Turcas, ſi quieſcant, aut iam fædus rupiſſe, ſi querantur. Atque hoc pacto intelligo latentem adhuc aliquam peſtem, aut breui comperi, aut in perpetuum comprimi poſſe. quod ſi Turca ſurrexerit, ſecum ſuos adduxerit, omnes vires in nos traxerit, poteſtne venire maior quam victus eſt? Etenim iam diu Quirites in hac religione fæderis violandi verſamur, ſed neſcio quo pacto ſemper ſanctitatis huius pœnas luumus. Quod ſi legatos quoque miſerimus, vt antea ſpe & promiſſis lactabimur, periculum autem reſidebit, & erit penitus infixum in medullis & viſceribus Reipub. vt ſæpè medici imperiti, cum in morbo veteri & diu aucto ſenſum mali agro auferunt, prius releuare ægritudinem videntur, deinde multo grauiorem & contumaciorem reddunt: ſic hoc malum Reipub: releuatum his querelis, vehementius euentu irritò ingraueſcet.

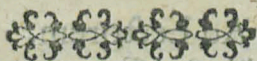
Quam-

De vindicandis incurſionibus Tartar.

Quamobrem Quirites, remouete moras, conſiſtite in acie. virtus, gloria, ſalus, vindicta, indignitas in veſtra pectora congregentur: reddite terrorem hoſti, eripite veſtra pignora, ſuccurrite vinctis: ite, tollite, pellite, perditte hoſtem, vt tandem miſeri ciues, quos ſui obli- tos putant meminiffe ſciant. Hoc vobis polliceor Quirites, tantam fore afflictæ illius prouinciæ lætitiã, tantam ciuium illic manentium alacritatem, tantam bonorum omnium conſenſionem, tantam vicinorum ac finitimorum in poſterum reuerentiam, vt omnia lō- gè lateſque vindicata, ſalua, quieta, pacata, beata æter- nùm ſentiatis. Hiſce omnibus Quirites cum ſumma Reipub: ſalute & cum veſtra fama & gloria, cum miſe- rorum ciuium precibus egredimini ad pium bellum & neceſſarium. Tum Te STANISLÆE cuſtos ſempi- terne huius imperij, cæteraſque ſancta numina quæ huic arci regnoſque præſidētis, quæ a tot annis triumphis no- ſtris coluimus, voce publicâ precor venerorſque, cuſto- dite, ſeruate, protegite hoc imperium: a veſtris aris cæteriſque templis, a tectis vrbium & mæ- nibus, a vita fortunifque ciuium arcete ho- ſtem, date victoriam Polonis, opem numenque veſtrum bellan- tibus annuite.

Ludic

AD LECTO.

AD LECTOREM.

Introductio ad imitandum Ciceronem.

Aud diu est, Lector amice, ut ad alia que in Academia conficio, nouum, adhuc literaturę humanioris pensum accurandum mihi traditum est. Fitebor: pręter spem meam, non tamę usquequaq; pręter votũ. Abeunt enim ut scias Medicorum premia, & neq; bone fruges, quamuis in pingui & opimo solo excitari possunt, cum inutiles herbe succrescant uberrime. Neque hoc idcirco dico, ac si iam totus in alienam familiam transferim; sed postquam gratia vulgo placendi prelata est utilitati iuuandi, ego Proteum in literis, quam in vulgi placitis agere malui. Ut enim terra (quidam inquit) que gignit salem nihil aliud gignit, sic ingenia nata ad literas, ad alia non perinde valent. Me verò pręter cętera vetus quoq; huius studij amor impulit, ut susciperem laborem, quem aut prestare posset mea diligentia, aut perferre mea iuuentas; respiciens semper communem illam bonorum curam, quã pulchrius putat

Ad Lectorem.

51 quicquid faciunt, alijs fecisse quam sibi. Quamquam (audite Censores) nihil hic nonum pressum est in annum, sed lusus sunt ingenij tantum, & diales cum discipulis opellæ, quas etiam ne ad solos pertinerent, populo dicaui. Ceterum id semper unice quaesivi, ut Ciceroni quem prælegendum publicè sumpseram, discētium quam maximè posset responderet eloquentia. Tantum enim Oratoris nomen unum quemq̃, acquirere posse putabam, quantum per eius vestigia, qui unus omnia optimè fecit cucurrisset. Etenim promptius semper ad exemplum componimur, & quod in altero placere & probari videmus, ipsi quoq̃, ut placeamus probemurq̃, per similia connitimur. Similes autem nos alijs raro natura præstat, plerumq̃, imitatio. Ut aliquis nisi nutricis voces imitādo exprimat, patris sermonem loquēdo imitetur, sit licet acerrima acie, diuino ingenio, quantus tamen, quam præclarus erit? mimicus, mutus erit. Ergo cum auditores meos per hanc unam difficultatem sustento, manum scribentium rego, magnumq̃, Oratorem ad tabulam pono, ecce mihi opus istud promouēti, res noua nascitur inter manus. Quæ illa sit verbo expedio. Imitari Ciceronem in scribenda oratione, nisi quis se penitus in
laten-

latentem eius aliam orationem induerit, vix quenam posse video. Quamuis enim cultu ornatus, ab ipso accepto se venditant plerique, magis tamen tenuem apud vulgum quesisse laudem, quam apud doctos magnam aliquam ex eo virtutem excerpisse videntur. Etenim ut corpora sana, ex quibus vires ex iisdem pulchritudinem habent, ita oratio ex quibus robur ex iisdem & formam accipit: neque unquam similis ille vultus, oris maiestas, sed impostura, sed pigmentum erit, cui non vitium quoque est similis compago. Fallitur ille, qui ex alio sue orationis vultum polire, ungues eius circumcidere, capillum pectere, gemmas acie reponere, istam imitationis precipuam curam esse existimat. omnia enim haec sine substantia sectari tam est ridiculum, quam querere alicui vestem & habitum sine corpore. Solum ego similem posse esse Ciceroni existimo, qui cum Cicerone similia iacet fundamenta sue orationis, illa similibus argumentorum munit praesidijs, ubi quid siue ponitur, siue assumitur, siue deducitur, siue seorsim dicitur, siue inuicem componitur, ponit, assumit, deducit, dicit, componit: quod Propositione, quod Enthimemate, quod Inductione, quod ducta in orbem Ratiocinatione conficitur, probatur,

Ad Lectorem.

comprehenditur, ipse conficit, probat, comprehendit. Hoc enim agenti cetera se facile prebent, figura veniunt, numeri respondent, nitor sequitur, maiestas dicendi eminent, cuncta deniq; ut in familia bene instituta obsequuntur. Neq; ego fortasse hac aliquem aduertisse nego, prestitisse tamen aliquem nescio, certe ipse hac de re neminem consului, quesui, vidi, excussi: Et nunc iudicium tantum meum legentibus ostendo, repugnantibus suum relinquo. Scio, scio optime impedita hac Et difficilia plurimis videri, sed ita studiorum ut virtutis via aspera semper Et salebro-sa erit. quanquam quid in hisce arduum Et salebro-sum esse possit, que tantum voluntate constant? quã si quis vera fide induit, vulgatum illud sed verissimũ experitur, Volenti nihil esse difficile. Neq; istud dico, quasi iam vnus omnia in Cicerone penetralia recessusq; peruaserim, sentio enim quantum modo ingres-sus heream in limine, sed quod primus ad ista discen-tes duxerim; illud ante oculos habens, quod in rerum pulcherrimarũ aggressione alijs contigit, ut voluisse etiam abunde illis pulchrum Et magnificum fuerit. Quantulum enim erat quod à me huic studio imper-tiri potuit? alias horas medendi cura, alias profitendi labor,

labor, has lectio, illas scriptio, iam exercitatio, iam historia auferebat, ac plerunq, neq, tum etiam cum vacabat, tempus ad hæc studia vacabat. Itaq, in his que tibi do sepe neceſſe erat obrepere ſomnum, vel ſi credere nolis, prout erat mihi interim genius deſudare a libi volui, a libi nolui: ſatis tamen amplum putans me relicturum aliis patrimonium, ſi magis queſiſſem bonam iuuenum institutionem, quam mearum laudum opes. nam ſcias, multum & apud me diſtare era lupinis, & poſt editam nuper à me hiftoriam, non putatitatum iam Deo Termino, aut hanc alteram hiftoriam eſſe, cui præterquam quod plurima deſunt, etiam Plinij decreto ab oratione, alia verba, alius ſonus, alia conſtructio eſt. Sed ne umbratili ac penè ſaltatorio digladiantium more, circa promiſſum remq, veram ludere videar, infero iam altius pedem, meaq, tibi mentem aperio. Ego cum plurimas in componēda oratione cōdi leges & præcepta ac propè quotidie noua exire volumina, neq, tamen in iis ab omnibus dici ſatis omnia cernerem, viam ipſe mecum aliquã querebam, quã nec ad ſcribendum ſeſe comparantes longa ambage ducerem, nec ipſe docendo id tantum agerem, ut ijdem ſemper docendi eſſent. Cùm tantum

Ad Lectorem.

momenti in obseruatione solerti atq; imitatione Propositionum, Enthimematum, Syllogismorum, ceterorumq; quibus in oratione atq; in corpore neruis & ossibus sua inducitur species consistere mihi visum est, ut si quē per hæc artificia in aliquot Ciceronis orationibus exercitatum viderem, illum non solum non integras ex ijs componere orationes, sed etiam fundere vbiq; æqualiter dulces & decoctas, nisi desperato esset ingenio desperarem. Quod quidem quanquam neq; sine iudicio, quod à nulla parte operis separari potest, neque sine præceptis præstari queat, tale tamen est, ut ex utrisque iudicium mihi magis quam præcepta desiderare videatur. Itaq; ubi iam aliquis necessaria salutem cõparauerit, nec resupinus spectansq; tecta, quid Exordium, quid Confirmatio, quid una queq; pars orationis exposcat perpenderit, is ad scribendum ita se comparet. Primum omnium rei nude rudem & quā breuissimam comprehensionem teneat. 2. Ex indigesto illo conceptu rei, tot quot habuerit in se propositiones seorsim deducat. 3. Ordinem propositionū, que natura sua alteram antecedit aut sequitur, ne confundat. 4. deniq; unamquamq; illarum vel ad simplicem Enuntiationem, vel Enthimema, vel Syllogismū

aut aliud aliquod Ciceronis artificium reducat, siue in Syllogismo ea maioris locum, siue minoris, aut aliud obtineat: siue non distinctis; siue etiam non totidem partibus, ut in Syllogismo consuevit inducatur, quæ ut nosti ab oratore, sicut etiam Syllogismi perfecti non desiderantur. Atque etiam ut hac de re non solum credas, sed etiam iudices, duo hic exempla subiiciam hac in iis lege, quæ difficillima est mihi met imposta, ne ad id quo ego plures quam duas primas orationes Ciceronis Catilinarias assumam: tu saltem ex hoc quam infinite orationes ex aliquot Ciceronis educi possint, clarè videbis. Itaque Catoni & Cesari qui duo multa sepe numero & magna in Repub: certamina sustinent in presentia hanc disputationem damus. Utrum milites auro & argento uti debeant. Ergo cum iis putate nunc in Senatu esse, atque ea de re priorem Catonem sententiam rogatum dicere.

C A T O.

Milites auro & argēto uti nō debēt.

E X O R D I U M.

Hoc (ut interim sis Cato) in hūc verbi gratia modum facere poteris. Dices odio haberi istos, qui Reip:
consilia

consilia dant. te tamen id non curare, modo vel id vnum efficias, ne milites auro onusti prelia obeant. Hec est rudis summa exordij. quam si consideras ad tres potest reduci propositiones. 1. est, quod odio habentur qui consilia Reipub: dant. 2. quod tu id non cures. 3. quod id vnum persuadere velis, ne milites auro utantur: que quidem propositio est orationis. His igitur propositionibus factis, quamlibet tu illarum reduc (seruato ut dixi earum ordine) aut ad Syllogismum, aut ad Enthimema, aut etiam ut simplicem enuntiationem tracta, sed ita ut Cicero aliquam suam. Verbi gratia in re proposita, ex prima poteris facere argumentum tale, quale facit Cicero in responsione ad confutationem Catilinarie primae in verbis illis: Ego si id optimum factu iudicarem P. C. Catilinam morte mulctari &c. tu ad normam & similitudinem facti illic argumenti tuum quoque ita fac.

Optimum esset Rempublicam multorum consiliis abundare, si non odio haberentur ij qui Reipub: consulunt.
Sed odio habentur: Ergo.

Maiorem pone primo loco ut Cicero ita: Optimū semper iudicavi P. C. Rempublicam multorum consiliis adiuuari, neque vnus solum capite & iudicio niti. Primam partem propositionis huius expoli ut Cic. Etenim si multa regna & clarissima imperia Romanorum, Carthaginensium, Rhodiorum, aliarumque com-
plurium

plurium nationum, populi sui consulta non modo non repudiauerunt, verum etiam semper æstimauerunt, certè non erat verendum mihi, ne in hoc grauissimo confessu, vbi sentire quæ velis, & quæ sentias dicere licet, sententia mea minus grata auribus vestris exciperetur.

Hic deinde secunda pars maioris erit: Quod si etiam id accideret, ita & huc vocatus, & in hoc regno educatus, ut præterquam ex veritate consulendo, tunc abunde mihi partum amoris, aliter odia & inuidiam stare contra me hominum putarem.

Minorem postea statim pone ut Cic. in illis verbis: Quanquam nonnulli sunt in hoc ordine, &c. tu verò tuam ita:

Quanquam nunc multi sunt tales, qui aut propter publicum odium tacent, aut si non tacent, propter priuatum commodum loquuntur: qui suo affectui aut respectui indulgendo, communem omnium libertatem corrumpunt, quorum adulationem vel silentium secuti multi, non solum ipsis similes, sed etiam imbecilles, si veritati consulas, statim similitates & odia istorum in eas. Conclusionem argumenti quod consuetum est Oratoribus omitte, & neque hic apud Ciceronem est, quæ sit propria huic argumento, sed communis toti orationi.

Absoluta prima propositione exordij, secundam quod videlicet inuidiam non cures aggredere. quam reducere poteris ad syllogismum similem illi quem facit Cic. in Catilinaria secunda, Prolepsi secunda, ab illis verbis:

C A T O.

O conditionem miseram, non solum administrandæ, verùm etiam conseruandæ Reipublicæ, &c. Tu in tua re, fac prius vt ibi sit argumentum tale.

Si de Republica dixerò, magnam inuidiam incurram,
Sed eam non curo: Ergo,

Maiorem incipe, vt ille ab exclamatione cum commiseratione. O conditionem miseram, non solum administrandæ, verum etiam conseruandæ Reipublicæ. Amplifica deinde maioris utraq; partes, & subiectũ, & predicatum, vt etiam Cic: facit. Subiectum ita: Nunc si ius dicendæ sententiæ accipias, auaritiam, libidinem, luxum arguas, nullius delicti cuiquam gratiam facias, quod ex Republica est promas, alios in id ipsum inducas: Predicatum deinde ita, non tu publico bono studere, non vtilitati omnium prouidere, non libertatem præferre, sed cõtradictionibus omnia destruerre, arrogantiam tuam publicè ostentare diceris: & sunt qui te, si quod tui muneris est facias, nõ prouidum sed factiosum, non constantem ciuem, sed Rempub: turbãtem aduersarium existimari velint. Minorem deinde pone vt Cicero. Est mihi tanti P. C. huius inuidiæ falsæ atque iniquæ tempestatem subire, que talis est, vt etiam inchoationem tertiæ propositionis exordij exposcat, quam tu non negliges, dummodo inter tot tantaque vitia, vel vni obuiam iero. Conclusionem deinde pone, repetita iam clarè tertiæ exordij propositione, vt

ne, ut Cicero facit ita: Dicar sanè æstimatione istorū
 tristis, dummodo quod pridem fieri oportuit, aurum à
 militantibus amoueam. Hic ut vides iam propositio
 est tertia, neq; amplius necesse est eam ad aliquod pe-
 culiare artificium reducere. Id tantum fac (quanquā
 apud alios iam factum esset) ut magis ex iis quæ feci-
 sti exordium id esse appareat. Quod facere poteris, si
 leges & virtutes exordij propositionibus iam confe-
 ctis addideris. Quod egregiè prestare potes per illa ver-
 ba Ciceronis in Catilinaria secunda. Prolepsi prima,
 Quos si meus consulatus quoniam sanare non potest
 sustulerit, &c. tu verò ita: Quod saltem vnum, si ab il-
 lis, quoniam in alia nequicquam valemus sustulerim⁹,
 non graui modo malo laborantem militiam, verum e-
 tiam ipsam patriam liberabimus. Nulla est enim natio
 quam pertimescamus, nullus rex qui bellum nobis in-
 ferre possit. omnia sunt Regis nostri virtute & auspi-
 cio domi forisq; pacata, domesticum tantum bellum
 manet, intus insidiæ sunt, intus inclusum periculum est,
 intus sunt hostes, cum luxuria nobis, cum petulantia,
 cum peruicatia certandum est. Huicego me bello du-
 cem semel professus P. C. suscipio curam perditorum
 morum, quæ sanari poterunt quacunq; ratione sanabo,
 quæ ressecanda erunt, non permittam ad perniciem Rei
 publicæ manare. Atque hoc pacto ut vides, extribus
 tantum propositionibus, consummatum exordiū est.

C O N F I R M A T I O.

Exordio perfecto, pro confirmanda propositione, quam tractare instituisti, omni arte conquirenda tibi sunt rationes, quas siue per locos peruestigaueris, siue tuomet iudicio adduxeris nihil refert, modo ut similiter ac in exordio, per syllogismos, enthymemata, &c. eas. Verbi gratia, cur milites auro uti non debeant. Prima ratio poterit esse ista, quia auro & argento resoluitur rigor militaris. Hanc verò propositionem ponere poteris in argumentum simile illi quod facit Cicero in exordio *Catilinarie* I. Quousq; tandem *Catilina* abutere, &c. tu in tua resic.

Quo resoluitur rigor militaris prohiberi debet.

Sed auro & argento resoluitur rigor militaris,

Ergo prohiberi debent.

Minorem primo loco pone, ut Cicero. Quousque enim P.C. militem luxu diffluere patiemur? quàm diu nostrâ indulgentiâ in deteriora proficere sinemus? què ad finem omnia summa tantùm dissimulatione spectabimus? Nihilne nos mutati patriæ mores, nihil solutus antiquus rigor, nihil corrupta disciplina, nihil patientia, nihil labor, nihil per omnes illecebras emollita militia mouebit? Ab auro ista nasci non videmus? ab opulentia instrui petulantiam non sentimus? Iam periculis, iam virtute, iam obedientiâ, locupletissimum quenq; fatigari non animaduertimus. *Postea ad complexio-*
xionem

xionē per exclamationē descende, O tēpora, ô mores!
quā partim ratione per dissimilitudinē posita inuolue:
 Serpit & crescit quotidie malum, animus ipse militum
 cum corpore tenetur, hoc tamē nemo videt: videt? imo
 verò vitia ridet, & luxu diffluere seculum vocatur.
 Nos autem viri prudentes, prouidere Reipublicę vide-
 mur, modò talium numerum & agmen comparemus.
partim manifestè repete, Admittere me hercules nisi
ferro asperum, totum tectum galea vultum, aut fera-
rum tergis horrentem militem in castra non oportuit.
Atque ad hunc modum tractata conclusione, ad ma-
iolem quę ultimo loco posita est perge. quā similiter
inductione exemplorū comprehēde & illustra ut Cic.
 An verò Spartacus ille, cū arma in Romanos moue-
 ret, omne aurum argentumque nec bello quidem vtile
 credidit: nos etiam ocio & quieti salutare putabimus?
 Nam illa nimis antiqua prætereo, quod apud Roma-
 nos diu ferreus annulus virtutis insigne fuit, aureū præ-
 terquam legatis & triumphantibus induere non licuit.
 Fuit, fuit ista quondam & apud nos innocentia, vt non
 minus bonis moribus in castris disciplina custodiretur,
 quam alibi seueris legibus licentia coerceretur. Redu-
 cere nunc quoq; possemus eandem gloriam, non deest
 Reipub: consilium, neq; autoritas huius ordinis, nos,
 nos aperte dico P.C. desumus. Decreuit quondam Fa-
 bricius Censor, ne quis aurum argentum vé in castris
 haberet, num & ipsis Ducibus præterquam pateram &

salinum argenteum solum concessum circumferre licuit?
 Meliori adhuc exemplo Fescennius Niger, ex castris
 omne aurum argentumque sustulit, num postea & duces
 ipsos in vasis ligneis vesci puduit? At nobis inter varia
 deliciarum instrumenta, lecti adhuc preciosi, & grauiora
 armis pocula deesse videtur. Videmus enim discurren-
 tes per pectora militum torques, indutos argento
 equos, splendere calatos auro exercitus. quæ omnia
 statim inter initia, ne maior nobis pugna cum luxuria,
 quam hostibus esset prohibere oportuit. Sinimus & si-
 nimus ista, non ad explendam eorum satietatem, sed
 ad inuitandam peiorum cupiditatem. *Hactenus Cice-
 ro tractauit suam rationem.*

*Secunda verò ratio esto: quod periculosum sit mi-
 litibus aurum concedere. Quam rationem tractare
 poteris secundum illa verba Ciceronis in Catilinaria 1,
 Nobiscum versari iam diutius non potes, non feram,
 non patiar, non sinam, &c. Tu itaque conficies similem
 illi loco Syllogismum.*

A quo periculum Reipublicæ excitari potest, prohiberi debet,
 Ab auro & argento periculum Reipublicæ excitari potest.
 Ergo prohiberi debent.

Minorem ut illic primo loco pone. Dissimulare hoc
 ego saltem diutius non possum, quantum valebo non
 feram, non patiar, non sinam. Magna diis immortalibus
 habenda est gratia, atque his ipsis diuis tutelariis,
 antiquis custodibus huius regni atque imperij, quod ni-
 hil adhuc tetrum, nihil perniciosum, nihil impium ha-
 ctenus

& genus experti fuimus. *Postea maiorem*, Non est tamen diutiùs periclitanda summa salus Reipublicæ.

Iterum redi ad illustrationem minoris cum Cicerone.

Quoties alicui insidiatum est ab hostibus, non prius vllus dolus quam merces militem caput. Cùm proximo bello, ad sollicitandos & Ruthenos & Cosacos à Turcis sacerdotes ritus ipsorum dimissi essent, nisi nefario sceleri prisca adhuc virtus obstitisset, non tam religio in perfidiam, quàm aurum valuisset. denique quotiescunque insignis aliqua perniciès ducum, seditio exercitus, proditio Reipublicæ audita est, sæpiùs ab auro venit: quod nunquam non sine summo periculo inter milites versari potuit. Nos verò Rempub: vniuersam, tēpla deorum immortalium, tecta vrbiùm, vitam omniũ nostrum, Regnum denique totum in manibus militum habemus. *Conclusionem deniq; huius argumenti fac:*

Quare quoniam omnia quæ huius sanctissimi imperij, disciplinæq; maiorum propria sunt, facere non possumus, faciamus saltem id, quod primum esse videtur, & ad communem omnium nostrum salutem necessarium. Nam si quippiam aliud corrigere velimus, residebit tamen hæc pestis & periculum in venis atq; in visceribus Reipublicæ: sin id, quod vos vnũ P.C. hortor sustulerimus, extinguentur atque delebuntur, non modo alia in Republica pestes, verum etiam ipsa stirps ac semen malorum omnium.

Finita iam ista ratione, tertia esse poterit: quod aurum

rum sit origo & fons omnium malorum. Ex qua facere poteris enthymema, ad similitudinem illius Ciceronis in Catilinaria 2. in verbis illis: O fortunatam Rempub. siquidem hanc sentinam huius urbis eiecerit, &c. Enthymema tale erit.

Aurum est ubique origo & fons malorum
Ergo & in caltris.

Antecedens incipe ab exclamatione: O fortunatas Respublicas, siquidem hanc sentinam scelerum eiecerent. Nullum enim nehercle malum mihi non ab auro importatum videtur. Quid enim mali aut sceleris fingi aut excogitari potest, quod non istud intulerit? quæ petulantia, quod facinus, quæ fraus, quod scelus, quis furor, quæ turpitude, quæ libido, quæ iniquitas, quæ luxuria, quæ ignavia, quod flagitium, quæ temeritas, quæ amentia, quæ desperatio inueniri poterit, quæ non vnâ cum auro irruerit? Quæ cædes vnquam facta est sine illo? quod parricidium non propter illud? Iam verò quæ tanta vis in re vlla fuit, quanta in illo? quod sæpe in necem amici compulit amicum, qui non potuit interimi per inimicum. Hoc patres liberosque inter se committit, hoc venena diluit, hoc gladium non solum militi, verum etiam percussori porrigit. Iam verò quid mundum in regna atque adeo tot membra discerpsit? quid tam subito tantum miserorum numerum intulit? Nemo non modo diues, sed neque pauper, vlllo in angulo reperiri poterit, quem non perinde sollicitudo maceret, siue eius ipsi multum adsit, siue multum desit. At-

que vt diuersa auri mala, in dissimili ratione perspice-
 re possitis, nemo mortalium in scelere fuit adeo timi-
 dus, quem non ad omnem audaciam accenderet, nemo
 in opulentia tam innocens, quem non fordida cura, me-
 tuq; sui pollueret. Atque idem tamen omnium scele-
 rum & flagitiorum instrumentum, frigore & fame, ac
 siti, & vigiliis vitam hominum conficiendo, apud om-
 nes in honore habetur, cum tantum illi precium faciat,
 sola cupiditas mortalium & calamitas. *Hactenus an-
 tecedens tractatum fuit, cum sui probatione: nunc
 consequens pone, cum amplificatione ab adiunctis mi-
 litum, vt Cicero facit.* Hoc verò si procul à milite
 esset, si ex castris remoueretur innocentium quoq; ho-
 minum flagitiosa pestis, ô nos beatos, ô Rempub: for-
 tunatam, ô celebrandum diem comitiorum nostrorum.
 Non enim iam sunt mediocres militum libidines, non
 humana & toleranda auaritia: nihil cogitant nisi luxû,
 nisi prædam, nisi rapinas. Mercedes suas profundunt,
 stipendia abliguriunt, mox sumptibus exhausti saui &
 truces in aliorum fortunas feruntur, aut ab ijs pecunia
 mitigantur. Quod si in cultu & habitu fulgorem solum
 & decus quærent, essent illi quidem vituperandi, sed
 tamen essent ferendi: hoc verò iam quis ferre possit,
 fortissimos viros auro deuolui ad ignauiam, continen-
 tissimos ad rapinas, temperantissimos ad luxus qui mi-
 hi accubantes in conuiujs, complexi mulieres impu-
 dicas, vino languidi, confecti cibo, tertis redimiti, de-

C A T O.

bilitati stupris, eructant ad mensam sermonibus suis gloriarum thesauros & victorias Alexandri.

Quartam rationem poteris deducere, à collatione senatusconsulti Carthaginensium, cum re quam suades: tractare verò secundum illa verba Ciceronis in Catilinari 1. Si te parentes timerent atque odissent tui, &c. factò tali Syllogismo.

Si vini vsus aliò vetitus erat militi, multo magis debet auri vet. ri.

Sed primum:

Ergo & secundum.

Minorem prius pone ut Ci. ero. Si vinum militi, vt olim apud Carthaginenses gustare capitale fuit, ego nunc auferrem, vt opinor, oculis quoque vestris, libidines militum edocti, in sententiam meam concederetis. Maiorem deinde, nunc aurum & argètum, fontes ac faces omnium malorum & libidinum, tolli & amoueri censeo: Tandem conclusionem, vos & meum consilium approbare, & aliorum exemplum sequi, & vestris malis mederi pigebit?

Quinta ratio erit: quia Senatui quoq; grauis est iste militum luxus. Quam rationem tractare poteris, secundum illa verba Ciceronis in Catilinaria 1. Quamquam quid ego te inuitem, à quo iam sciam esse premissos, &c. Tuita:

Si vobis grauis iam est iste militum luxus, prohibete illum,

Sed primum:

Ergo & secundum.

Maiorem

Maiorem omitte, minorem pone per correctionem.
 Quanquam quid ego hæc vobis persuadeo? à quibus
 ipsis, sæpius iam hoc in loco de hac re questum esse sciã,
 sciam à principibus viris dictas esse acerrimas & fortif-
 simas sententias, à quibus etiam ærarium ipsum fatiga-
 tum, communiq; nunc cum finitimis sorte, regnum
 quoque hoc afflictum memoratum esse sciam. *Conclu-
 sionem deinde pone,* Vos vt diutius erogare pecuniam
 in luxum velitis? vos vt ferre tantam licentiam possitis?
 à cuius sæpe immanitate, apportatam ab ijs victoriæ
 lætitiã, ad fletum, & ad opem deorum implorandam
 transferebatis.

*Sexta ratio erit: quia non est proprium militum
 auro commendari. quam tractabis per eundem locũ
 Ciceronis vt sequitur, tali Syllogismo:*

Si non est proprium militum auro commendari, id ipsis prohiberi debet.

Sed primum:
 Ergo & secundum.

Maiorem pone, Prohibete tandem aliquando, quod
 iam pridem sua militibus fortuna & cõditio prohibuit.
 Neque enim hoc pacto ipsis vllam inferretis iniuriam,
 sed omisã reuocabitis disciplinam. ad hanc illos ser-
 uandam sua voluntas duxit, stipendium alligauit, sacra-
 mentum adstrinxit. *Minorem deinde,* Nunquam mi-
 les auro plus quam ferro gloriatur, nunquam splendi-
 dus magis quam saucius spectatur. Hic nos vnde scire
 poterimus, quo animo sit in laborem, quã patientiã in

inopiam, qua contumacia in aduersa, si ad tot castrorū munera acceptum, neque audimus pati quicquā, neque videmus. *Conclusionem huius argumenti, ut vides natura quoque sua maior inuoluit. Hoc itaque modo tractatis hisce aliquot rationibus, quas & plures adducere, & si in alias orationes excurreres, vberius & letius tractare posses, ad perorationem descende.*

P E R O R A T I O.

Hanc, quanquam difficile, per simile cum prioribus artificium ducere, est enim coaceruatio quaedam, ut vocant Rhetores, & cumulus orationis, tamen & ipsa saltem perorationi alicui alteri in Cicerone similis esse poterit. Verbi gratia in re presenti, secundum illa verba Ciceronis, que habentur in Catilinaria 1. in fine construi potest: Nunc illos qui in vrbe remanserunt, atque adeo. &c. Tu quoque facta breui enumeratione proq̄ motu, metum incutiendo, more Catonis ire poteris. Quamobrem P. C. cape site Rempublicam, date præcepta, componite militiam, satis iam à vobis licentiæ indultum est, curate iam ut castris reddantur omnia non bacchanalibus similia, gladij, arma, ferrum à milite, pro auro tractentur. Nemo sub signa inuitus it, nemo trahitur, nemo cogitur, cui militiam, simul obedientiam, disciplina placeat, necesse est. sin
autem

autem resolvere hæc quisquã voluerit, sciat hic quoque esse ordines vigilantes, esse egregios magistratus, esse fortem Senatum, esse leges, esse carcerem, quem vindicem rebellium & peruicacium maiores nostri esse voluerunt. *Hactenus Cato.*

CÆSAR.

Milites vti auro & argento debent.

Sicut in priori oratione componenda, ita in hac progrediendum est. Primum omnium faciendũ exordium, cuius summa hæc esse poterit. Dices nunquam oportere blandiri vitiis, sed si contra Catonem, milites auro & argento vtentes non defenderem, blandirer vitiis. itaque defendam eos. Hinc possunt conficiri tres propositiones. Prima, quòd non oporteat blandiri vitiis. 2. quòd si contra Catonem non defenderes milites auro vtentes, blandireris vitiis. 3. quòd eos defendere velis. Hæ sunt itaque propositiones, quæ ad aliquod Ciceronis artificium reduci debent.

Prima tractari poterit secundum illa verba Ciceronis in Catilinaria I. Vtinam tibi istam mentem dii immortales donarent, &c. illic tu fac argumentũ tale.

Nunquam oportet blandiri vitiis,

Sed dum ea corrigimus lenitate non blandimur vitiis,

Ergo lenitate sæpius corrigenda vitia.

*Maiorem primo loco pone: V*tinam P. C. eam Dij
 immortales nobis mentem donarent, vt nullum vnquã
 in Republica vitium paruũ existimaremus. *Hanc ma-*
iolem, ex duplici in emendandis vitiis via disputãdo
agita, vt Cicero facit per correctionem, primo ad le-
nitatem propendendo, sic: tametsi scio, quanta cuique
 in corrigendis ijs ratio habenda sit, qui non magis iræ
 suæ & seueritati, quàm remedio & bono Reipub: con-
 sultum esse studet. *Deinde ad seueritatem inclinãdo:*
 Sed est mihi tãti etiam atrocitas & crudelitas, dummo-
 do ea Reipub: periculis succurrat. *Postea pone minore,*
 Sed tamen, vti rectè consulas, quid odio & pœna, quid
 supplicio & venia, quid remedio & dissimulatione o-
 pus habeat, considerandum est. *Confirma minore:*
 Neque enim omnes virtutes probantur, & quædam vi-
 tia altius quandoq; insident, quam vt ea possis sanare.
Tandem sequitur conclusio: Quamobrem vt iam ini-
 tio dixi, leuissimis quoque prospiciendum est, ac si mi-
 hi creditis, sæpius moderatione & bono exemplo: vix
 enim vnquam tantam vim habuerunt bonæ leges, quã-
 tam boni mores, vix tantum in vitia pœna, quantũ pœ-
 nitentia profuit. Sin autem sæuitiam & austeritatem
 in dominantibus requiremus, transcendet breui etiam
 ad optimos crudelitas, crescet licentia, suscitabitur a-
 uaritia, inuoluentur eadem ruina boni, vt a nobis non
 permissa in improbos iustitia, sed immissa ad regentes
 licen-

licentia esse videatur. *Hoc modo tractata prima propositione:*

Secundam ducere poteris secundum illa verba Ciceronis in principio Catilinarie 1. Cupio P. C. me esse clementem, cupio in tantis &c. ubi facies Syllogismum talem.

Nolim blandiri vitiis,

At si contra Catonem non defenderem milites auro vtentes
blandirer vitiis, Ergo eos defendam.

Maiorem pone primo loco: Cupio P. C. me esse seuerum, cupio in Reipub: periculis non dissolutus videri, & viri quoque fortissimi ac grauissimi Catonis sententiam mecum ipse repeto: de opulentia is & pecuniis nostrorum militum questus est, atq; ex iis plura in dies singulos malefacta nasci differuit, neque vllum esse, qui intestinam hanc Reipub: perniciem demoliatur.

Minorem deinde pone: Si post hanc sententiam iuero, si milites oppugnauero, certè verendum magis erit mihi, ne non hoc omnes boni blandius à me, quàm quisquam seuerius factum esse dicat. Verùm ego idcirco, quod vnumquenque nostrum carere auro oporteret, hac de causa vt milites defendam, adducor. Conclusio huius argumenti eadem est cum propositione tertia exordij, proinde hic tractari statim poterit, ita vt sequitur in Cicerone. Tum denique id quoq; ipsis prohibebo, cum iam nemo nostrum tam diues, tam opulentus, tam rebus omnibus instructus fuerit, cui aurum

non

C Æ S A R.

non eorundem ac militi facinorum causa esse possit. Quamdiu quisquam erit, quem pecuniæ, sumptus, æra, tabulæ delectabunt, defendam milites, & defendam ita, non vt fauere & indulgere causæ illorum, quàm saluti Reipublicæ videar.

C O N F I R M A T I O.

Quanquam posset hic separata à confirmatione confici refutatio, ubi Catonis dissoluerentur argumēta, tamen ne difficultatis nouæ accessione, (cum non sine ratione difficilius semper creditum est refellere, quàm accusare) discentem fatigemus, interim labefactando in argumentis Cesaris priores rationes & hoc & illud quod promisimus, prestabimus.

Prima itaque ratio esto: quod turbaretur Respub: si militi aurum adimeretur. Hanc rationem tracta secundum verba Ciceronis, que statim sequuntur in eadem 1. Catilinaria. Etenim quid est Catilina quod iam amplius expectes, &c. facto illic tali syllogismo.

*Si turbatur Respub: satius est nihil inducere noui & pacem seruare.
Sed turbatur: Ergo.*

Maiorem primo pone: Etenim quid tandem P.C. hac rogatione proficimus, si turbantur, si dissoluuntur omnia: Satius est plurima non attingere, vt quies sit, mihi credite, & pacem quæ difficilius quam bellum administratur retinere. Minorem deinde pone: Nouis rebus

commo-

com̄mouetur semper Respub: graues sunt armatis leges, morte adhuc grauior futura est, quam in ipsos paratis contumelia. *Minorem hanc proba, ut in sua re Cicero facit. quia verò tres partes habet, singulas separatim & suo ordine tracta, premissa attentione breuissima ut Cicero.* Quæ omnia licet mecum recognoscite. *Primam partem ita:* Meministis né quoties res nouas, veteres, ut Palatinos, Reges, leges, adiectas, reiectas volebamus, toties penè iacturam Reipub: factam? Num effugere nunc quoque poterimus, in re tãta, tam indigna, tam inusitata, non modo aliquem motum, verum id quod à milite sæpius venire solet insignè aliquè metum? *Deinde iterum idem confirma:* Videmus hanc Rempublicam belli magis quam pacis artibus instructam esse, cùm ex militibus nobiles facti, antiquum adhuc lustrationis institutum, perenne equitum nomen, atque manendi in agris, velut ex aperto & acie hostium excipiendorum causã, morem retineãt. Num inficiari vultis, hanc rogationem, non omnes nobiles, omnes ciues, vniuersam propè Rempublicam comouere posse, cum quiescentibus cæteris, à solis qui stipendia accipiunt, magnum semper videmus excitari posse incendium? *Hoc factò, secundam partem minoris, quòd graues sint militi leges cõfirma, prout sequitur in Cicerone.* Quid? cùm illa sancta sint tãtum militum vincula, signorum amor, eorumque deferendi

nefas, putatisné facile ad vestra arbitria, vestra iudicia, vestras leges, velut classicum dimicantes moueri posse? Nihil agendum, nihil moliendum, nihil cogitandum, quod non modo rationem non habeat, verum etiam diu maneat planeque valeat? *Hoc adhuc, & tertiam partem minoris pone secundum verba Cicer: ita:* Cognoscite tandem mecum, quantum vniuersis negotij contrahatur, iam intelligetis, multo magis ad salutem Reipub: pertinere omnia aduertere, quam omnia persequi. Dico milites sæpius (non agam obscure) ob tardius numerata stipendia, seditiones excitauisse, iram, arma in suam patriam acuisse. Num id quoque nos desideramus? quid eos irritamus? experiemur si vultis. Video enim esse quosdam qui id suffragiis suis enitentur. Odij immortales, vbinam gentium sumus? quam Reipub: habemus? in quo orbe viuimus? Hi hi sunt P.C. qui arma, manus, capita sua, pro nostris capitibus continuò ferunt, quibus nuper nos discrimen Reipub: & virtus ipsorum obligauit; hosce nos spoliare tentamus, & quos præmiis cumulare deberemus, eos nouam contumeliâ vulnerare volumus. Excitauerunt igitur alibi milites sæpe ob stipendia seditiones, induxerunt seditiones. non tribuni, non centuriones, ius suum obtinuerunt, nihil modestia, nihil imperio gerebatur, in patrio solo auditum est classicum, illata signa, intentatæ vrbibus minæ. Hæc omnia nobis scilicet adhuc desunt, maiori nunc causâ vt ea habeamus accersamus, pæniteat nos pacis & tranquillitatis publicæ.

Tractata sic minore, conclusionē cum Cicerone pone:
 Quæ cum ita sint P. C. etiam atque etiam considerate
 quò progrediamini, alijs potius vitiis frenos imponite,
 inter arma pænæ vel metui locum ne quærite. Nimiū
 malorum Rempub: fatigat, noua ne accersite, quæ fa-
 tis afflictæ excipiat.

*Secunda ratio erit: quòd cum alijs non prohibetur
 aurum, nec militibus prohiberi debet. quæ tractari
 potest secundum illum locum Ciceronis in 1. Catili-
 naria. Quid enim est Catilina, quòd te iam in hac
 vrbe delectare possit, &c. vbi facies talē syllogismum:*

Sed promiscuus est auri vsus, militi prohiberi non debet,

Sed primum:

Ergo & secundum.

*Maiorem vt Cicero facit, & tu omittes. Conclusio-
 nis vis in principio erit: Quid enim est P. C. num so-
 lum emendatione dignum, quod milites auro vtantur?
 Minor statim sequitur: cum vix quisquam sit in hoc
 regno, quem non eius cura teneat? rarus qui illo non
 splendeat? Hæc statim probatur: Quis modus vsu
 domesticorum sumptuum est? quæ comparandarum
 opum satietas? cui non quantum parare potest, tantum
 & habere permissum? quæ multitudo censuum, quæ
 captatio questuum, quæ computatio facultatū cuiquā
 sufficit? Vbi verò nunc illa maiorum moderatio? qui-
 bus vltra centum millia numerus ipse notus non erat,
 nonne iam ad multiplicata centena millia & amplius*

possidendo peruentum est? Quæ ego prætermitto & facile fileo, ne aut inuidere felicitati publicæ, aut quæquam ex eo nocentē facere videar. Prætermitto quod maius est, copias & opulentiam vrbanoꝝ, & in communi auaritia, variis artibus aurum iam & argentum carius factum. *Minor hæc quanquam longius multo extenditur & probatur à Cicerone, hic tamen subsistere potes, & tuam rationem finire.*

Tertia ratio sit, quod ablato militi auro, nihil esset quod eum delectare posset. Hanc rationem tractare potes secundum eundem omnino locum, ubi adhuc Cicero suã prosequitur minorẽ, facto tali syllogijmi.

Si omnia militi dura & aspera sunt, concedi saltem debet aurum,
Sed primum:
Ergo & secundum.

Præmitte prius attentionem huic argumento ut Cic. Ad illa venio, quæ non solum multum iusti doloris in militibus excitare, sed etiam non nihil in nobis miserationis mouere possent. *Maiorem deinde pone:* Potestné cuiquam P. C. hæc lex æqua videri, ex quâ cæteri volentes omni òpulentia circumfluât, militibus tantum patiendum est quod censueritis, cum sciatis esse neminem, qui questum sciat vllum, qui alium quam quem vita & periculis pariat, fructum habeat. *Postea minorem:* Ac iam ista omitto, neque enim non omnia sunt dura atque misera. *Proba minorem:* Quoties verò fatigatos cælum nudum & asperum, quoties post diem

diem tristic iterum nox, obrutos niuibus, pruinis, quandoque pro vallo obligatis pernoctantes vulneribus excipit? quot annis abductos à domo, parentes, propinqui, dubij pauidiq; prospiciunt? Non dies, nox, statio, pugna est, vbi eos non pericula ac totidem penè ad mortem viæ circumstant, neque tamen vt auri vsu lætior sit horum conditio cōcedimus. Quoties iam, quoties iam vltimum profectos lugubris in patriam fama tantum retulit? quoties Reipub: læta nonnisi per eorū sanguinem venit? *Postea conclusionem:* tamen ista respicere nolimus, quibus quidem magnum adhuc beneficium facere videmur, quod vt animam retineant, permittimus.

Quarta ratio sit, quod exigua sint stipendia militum. Quam rationem prosequi poteris secundum verba Ciceronis prout sequuntur, facto tali argumento.

Si angusta sunt stipendia militum, aurum eis concedere possumus.

Sed primum:

Ergo & secundum.

Maiorem primo pone per ironiā cui insit attētio, ita: Iam verò quæ militantium sunt æra? sic enim illi quoque periculo ne nimis stipendiis diffundantur in luxuriam occurremus. *Postea pone minorem:* Creuerunt immensum omnium rerum precia, quis plūris tamen quàm ex antiquo aliquot & viginti denariis in mensem corpus & animam militis æstimauit? Si cibo victuque hoc tempore ista non sufficiunt, cur vltra superba lege ingratam ignobilemque militiam reddere paramus?

Quid, quod ex eodem vestes, equi, arma comparanda sunt? Quid, quod seruitia alenda? necessaria castrorum prouidenda? & plerunque antequam emeritum accipiatur ex proprio omnia sustentanda? *Tandē cōclusionē:*

Quā tandem in parte ista ponere vultis? *Confirma totum id comparatione ut Cicero:* Serui me hercle mei, si quid auri & argenti haberent, id illis non adimendū putarem, vos vestris militibus arbitrabimini?

Confirma iterum totum collatione ut Cicero ibidem, factō tali syllogismo.

Si omnibus interdiceretur aurum, militi concedendum putarem,
Sed non primum: Ergo.

Maior primo ponitur. Et si à toto regno aurum & argentum abdicatum esse viderem, durius reliquos ciues quàm milites habendos censerem: *Minor sequitur:* nunc cum omnes opibus & auro collucere videmus, *Deinde complexio:* dubitamus quod merito sensus mentesq; ipsorum vulnerare posset, aurum saltem ipsis præmio concedere.

Quinta ratio sit ab exemplo, quod non solum non est ablatum aurum militibus, sed sepe premia data. Quam tractabis secundum verba in eadem Catilinaria prima. Quanquam quid ego te inuitem à quo iam sciam esse præmissos, &c. factō tali Syllogismo,

Si alibi præmia sunt militibus data, nos eis aurum & argentum auferre non debemus.

Sed sunt data: Ergo.

Minor per correctionem precedat: Quanquam quid ego nouum, vt quidam falluntur adfero? cum sciatis, agros, torques, coronas aureas, sæpius militibus dono fuisse datas, sciatis pelles, annonam inter integros exercitus distributam, pecuniam, donatiua ab ipsis imperatoribus data. quibus sanè etiã annulos, cum principio exiguum aurum esset, quamuis ferreos, ipsorum tamè virtuti sciatis esse permisso. *Maiorẽ deinde pone*: Vos autè iam illos in superbissimæ legis vincula coniiciatis? ad quorum sæpe manus & arma vestras preces & supplicationes à templis & altaribus conuertebatis. *Tandem conclusionem*: Erubescamus profectò, si quis peculio quoque castrensi, negatum apud nos locum esse obiiciat. *Hactenus quoque Cicero.*

Sexta ratio sit, quòd præmiis excitatur ad fortitudinem miles, ex quâ fac talem syllogismum:

Quo excitatur miles ad fortitudinem prohiberi non debet,
Sed auro excitatur ad fortitudinem: Ergo.

Hunc syllogismum tracta secundum eundem Ciceronis locum, prout sequitur. Neq; enim tibi hæcres affert dolorem, sed quandam &c. Atq; omissa maiore Enthymemate vt Cic: vtere. Antecedēs primo pone: Neque enim præmiis & honore vlli sunt maiores ad virtutem & gloriam stimuli. *Proba*: Horum amor miles tædium tolerat, laborem exodat, vitam in aciem mittit, non recusat æstiuui solis ardorem, non fugit sine pellibus

C Æ S A R.

pellibus duram hyemem. Ferre in pericula aurum & argentum, idque ad signa deponere multis gentibus & Romanis quoque consuetum fuit, nec segnius quisquã pugnavit, ac citius castra deseruit, quàm cum nuda esse vidit. *Deinde pone conclusionem:* At si nos idẽ militi permiserimus, stabit quoque nostra Respublica, crescet imperium, miles in manu habebitur, dabit frequens nomina, ad delectum cum voluerimus respondebit. ponite eum ante signa, ponite in prima acie, affirmo vobis quo plus dederitis, eò fortius pugnabit. Ad huius profectò ordinis studium verti deberent illi quibus magni cupimus esse sumptus nostri, ostentare opes, non in coaceruando famulitio, sed in exornanda virtute, conciliare pecuniã non ad implenda æraria, sed ad coequandas cicatrices militantium. Habemus ubi collocemus, præclaram illam gloriam, tot servorum, lecticarum, venantium quibus inaniter circumfluimus & conficimur.

P E R O R A T I O.

Hæc fieri poterit ad imitationem perorationis Cætilinarie primæ. verbi gratia ita: Quare P. C. non inducite quod non induxerunt patres maioresque vestri, mementote ciues istos vestros & milites esse, eandem nobiscum libertatem, idem fortunæ consortium habere: videte quã conditione eos à servis & captivis velitis esse. Urbana illa quæ obijciuntur vitia sunt;
nunquam

62

C Æ S A R.

nunquam tantam luxuriam in campo & solario, quam in vrbibus & tectis esse credite: iubete milites meliora semper de vobis sperare. Quod si feceritis, polliceor vobis hoc P. C. tantam fore ipsorum in suscipiendis periculis alacritatem, tantam in obediundis fortitudinem, tantam in conficiendis constantiam, vt modò experiri animum, modò exercere virtutem, castris, acie, oppugnandis vrbibus velit, omnia semper ex voluntate, expectatione voto vestro habeatis & experiamini. *Hactenus etiam Cesar.*

Qua in re, si te quoque sepius exercueris, liberius deinde relicto (vt dicitur) nido volare, tuoq; arbitrato hac illac arripere iter, & sine exemplo multa exempla conficere poteris. Sed illud quoque hic quod in omni opere inesse memineris, vt nunquam possis bene, si nunquam male: & sicut digiti in citharâ egre & cum intentione initio ponuntur, ijdem postea ad chordas & numeros sponte veniunt: ita hic omnia ab exercitio.

Lectori.

Mibi verò adhuc superest ad te Lector precatio
& deprecatio. Illa, uti grata habeas quæ feci, atque
ad legenda hæc ita accedas, ut in conuiuium, in quo
licet à plerisq; cibis singuli temperamus, totam tamen
cœnam laudare solemus, neque ijs quæ stomachus no-
ster recusat, demimus gratiam, si adsint, à quibus ca-
pitur. Altera hæc est, ne culpes nimium aut succen-
seas. Errores hic non paucos videbis, voces quandoq;
pro aliis positas aut mutatas, alibi demptas, quandoq;
pro bonis peius correctas, neglectam sensuum verbo-
rumq; distinctionem, & plura alia minuta. Obtru-
dere alia calcographis, alia exceptoribus, amanuensi-
bus, multa quoque & mihi imputare possum, qui si
Argus fuisssem, dormire in corrigendo omnibus meis
oculis, & alterius potius oculo uti debueram. Tu
profectò quid hic peccatur, si æquus es non reprehen-
des, si prudens facile deprehendes.

